ՄԱՍ 3.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՈՉ ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գլուխ 7. Առողջապահությունը և աղքատությունը

Առողջ բնակչությունը ոչ միայն որոշիչ նախապայման է երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար, այլև կարևոր նախադրյալ թե՛ տնային տնտեսությունների, թե՛ անհատների բարգավաճման համար:

Հայաստանը կարողացել է ապահովել առողջապահության հետևյալ ցուցանիշները՝ չնայած Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի շատ երկրների համեմատ ցածր պետական ֆինանսավորմանը: 2017թ.-ին առողջապահության ոլորտի մասով համախմբված բյուջեի ծախսերի մասնաբաժինը կազմել է 5.4%(Աղյուսակ 2.4.):

2017թ.-ին կյանքի սպասվող տևողությունը՝ ծնվելու պահից, տղամարդկանց մոտ կազմել է 71.9 տարի, որն ավելի բարձր է, քան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի շատ այլ երկրներում, իսկ կանանց համար՝ 78.7 տարի: Այդ երկու ցուցանիշն էլ գերազանցել են 1997 և 2007 թթ.-ին գրանցված մակարդակները, որոնք կազմել են, համապատասխանաբար՝ 68.2 և 74.7 տարի (1997թ.), 69.8 և 76.1 (2007թ.):

Ըստ ՀՀ արդարադատության նախարարության քաղաքացիական կացության գրանցումների, որոնք հանդիսանում են մահվան վերաբերյալ վիճակագրական տվյալների սկզբնաղբյուրը, արձանագրվել են մինչև մեկ տարեկան մանկական մահացության դեպքերի տարեցտարի անկում: 2017թ.-ի ընթացքում, կյանքի առաջին տարում, արձանագրվել է երեխաների մահացության 311 դեպք, իսկ մանկական մահացության գործակիցը 1 000 կենդանի ծնվածի հաշվով կազմել է 8.2 պրոմիլ, 1997թ.-ի՝ 15.4 պրոմիլի և 2007թ.-ի՝ 10.9 պրոմիլի համեմատ:

Մինչև 5 տարեկան երեխաների մահացության գործակիցը (1 000 կենդանի ծնվածի հաշվով) 2017թ.-ին կազմել է՝ 9.6 պրոմիլ, 1997թ.-ի՝ 19.5 և 2007թ.-ի՝ 12.3 պրոմիլի համեմատ:

Տարեցտարի նվազում են նաև մայրական մահացության դեպքերը: 2017թ.-ին մայրական մահացության գործակիցը կազմել է՝ 8.0 պրոմիլ (100 000 կենդանի ծնվածի հաշվով), 1997թ.-ին արձանագրված՝ 39.0 և 2007թ.-ին՝ 15.0 պրոմիլի համեմատ:

Ներդիր 7.1

ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից 2017 թվականի ընթացքում աղքատության կրճատմանը և/կամ մեղմացմանը միտված միջոցառումների (այդ թվում՝ մշակված և ընդունված իրավական ակտեր,զարգացման հայեցակարգեր և ռազմավարություններ) վերաբերյալ տեղեկատվություն

1. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐ

Առողջապահության նախարարության կողմից 2017 թվականի ընթացքում մշակվել են թվով 137 իրավական ակտեր, որոնցից ընդունվել և ուժի մեջ են մտել թվով 86-ը: Ընդունված 86 իրավական ակտերից 78-ը Կառավարության որոշումներ են, 6-ը՝ օրենքներ:

2. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կառավարության 2017 թվականի օգոստոսի 3-ի նիստի թիվ 33 արձանագրային որոշմամբ հավանության է արժանացել «Ծխելու դեմ պայքարի ռազմավարությանը և այդ ռազմավարության 2017-2020 թվականների միջոցառումների ծրագիրը»: Ռազմավարության ներդրման նպատակն է միջոցներ իրականացնել ուղղված Հայաստանի Հանրապետությունում ծխախոտի օգտագործման, սպառման նվազեցմանը, պահպանել բնակչության առողջությունը՝ պաշտպանելով ծխախոտի ծխի երկրորդային ազդեցությունից և նվազեցնել ոչ վարակիչ հիվանդությունների հիվանդության ցուցանիշը՝ կրճատելով ծխախոտի օգտագործումը:

Կառավարության 2017 թվականի օգոստոսի 3-ի նիստի թիվ 33 արձանագրային որոշումով հավանության է արժանացել «Լաբորատոր համակարգի 2017-2019 թվականների զարգացման ծրագիրը»:

ՀՀ կառավարության 2017 թվականի նոյեմբերի 9-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2016 թվականի մարտի 17-ի նիստի N 10 արձանագրության 4-րդ կետով հավանության արժանացած արձանագրային որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» թիվ 47 արձանագրային որոշմամբ Պատվաստումների ազգային օրացույցում ներդրվել է մարդու պապիլոմա վիրուսային վարակի դեմ պատվաստում՝ արգանդի պարանոցի քաղցկեղի կանխարգելման նպատակով: 2017 թվականի դեկտեմբերի 11-ից հանրապետության բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող կազմակերպություններում սկսել են իրականացնել պատվաստումներ մարդու պապիլոմավիրուսային վարակի դեմ՝ 13 տարեկան աղջիկների շրջանում: Միաժամանակ, Հայաստանի Հանրապետությունում 2017 թվականին Իմունականխարգելման ազգային ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են կանխարգելիչ պատվաստումներ:

2017 թվականին կանխարգելիչ պատվաստումներում ընդգրկվածությունը կազմել է 1 տարեկան երեխաների շրջանում՝ 91,2%, 2 տարեկանների շրջանում՝ 93,4% և 6 տարեկանների շրջանում՝ 96,5%: Պատվաստումներում ընդգրկվածության բարձր ցուցանիշների արդյունում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում պահպանվել է պոլիոմիելիտից ազատ կարգավիճակը, չեն գրանցվել կարմրուկի և կարմրախտի տեղական փոխանցման դեպքեր, պահպանվել է կառավարելի վարակիչ հիվանդությունների առումով բարենպաստ համաճարակային իրավիճակը:

Առողջապահության նախարարի հրամանով 2017 թվականի ընթացքում հաստատվել են թվով 8 գործելակարգ, 26 կլինիկական ուղեցույց և 26 ընթացակարգ, որոնք տեղադրվել են առողջապահության նախարարության պաշտոնական կայքում՝ բուժաշխատողների և բնակչության իրազեկման նպատակով:

3. ՄՈՐ ԵՎ ՄԱՆԿԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Մշակվել և Կառավարության կողմից 2017 թվականի փետրվարի 23-ին հաստատվել է «Հղիության արհեստական ընդհատման կարգն ու պայմանները հաստատելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կառավարության N 180-Ն որոշումը, որն ուղղված է սեռով պայմանավորված հղիության արհեստական ընդհատումների խնդրի հաղթահարմանը:

Մշակվել և Կառավարության 2017թ. հոկտեմբերի 27-ի N 1395-Ն որոշմամբ սահմանվել են ԴՆԹ-ի (դեզօքսիռիբոնուկլեինաթթու) որոշման (ներառյալ՝ նմուշառման) կարգը և ժամկետները, որն ուղղված է փոխնակ մորից ծնված երեխայի և կենսաբանական ծնողի գենետիկական կապի վերիֆիկացիային և այդ հարաբերությունների իրավակարգավորմանը:

2017 թվականի հունվարի 1-ից Հայաստանի Հանրապետության բոլոր ծննդատներում ներդվել է «Սրտի կրիտիկական բնածին արատների սկրինինգ» ծրագիրը: 2017 թվականի ընթացքում սկրինինգով հայտնաբերվել են սրտի բնածին արատի կասկածով շուրջ 50 նորածին, որոնք հետագայում ենթարկվել են համապատասխան մասնագիտական հետազոտության:

Արձանագրվել է մայրական մահացության եռամյա ցուցանիշի իջեցում՝ 2014-2016թթ. այն կազմել է 19.8, իսկ 2015-2017թթ. 16.4՝ 100 000 կենդանածնության հաշվարկով:

2017 թվականի հուլիսի 13-ի N 30 արձանագրային որոշմամբ հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2017-2021 թվականների ռազմավարական ծրագիրը և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2017-2021 թվականների ռազմավարական ծրագրի իրականացման միջոցառումների ժամանակացույցը»՝ երեխաների առողջության պահպանման ոլորտին վերաբերող հատվածով:

Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման միասնական էլեկտրոնային կառավարման համակարգին անցնելու նպատակով Առողջապահության նախարարի հրամաններով հաստատվել են Ծննդի, Պերինատալ մահվան, Մահվան մասին բժշկական վկայականների ձևաթղթերը և լրացման (պատրաստման) ու տրամադրման կարգը, որը տրամադրվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բժշկական օգնության և սպասարկման ծառայություններ տրամադրող, ախտաբանաանատոմիական հետազոտություններ, դատաբժշկական փորձագիտական քննություն իրականացնող բոլոր բժշկական կազմակերպություններին:

Երևանի և ՀՀ բոլոր մարզերի բուժհաստատությունների և Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմինների համապատասխան մասնագետների համար իրականացվել է ուսուցում՝ միասնական էլեկտրոնային կառավարման համակարգով Ծննդի, Պերինատալ մահվան, Մահվան մասին բժշկական վկայականների լրացման (պատրաստման) և տրամադրման կարգի վերաբերյալ:

Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարությունում պետական գրանցում է ստացել Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի 2017 թվականի նոյեմբերի 6-ի «Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի 2013 թվականի նոյեմբերի 1-ի N 70-Ն հրամանում փոփոխություն կատարելու մասին» N 49-Ն հրամանը, որով սահմանվել է ՀՀ մարզերի մարզադպրոցների սաների կանխարգելիչ բժշկական զննումների կազմակերպման գործընթացը (տարին երկու անգամ):

Կազմակերպվել է երեխաների բուժօգնություն իրականացնող մարզային և Երևան քաղաքի բուժհաստատությունների 40 բժիշկների գիտա-գործնական վերապատրաստում Ռուսաստանի Դաշնության Սանկտ-Պետերբուրգ և Մոսկվա քաղաքներում՝ «Նորածինների և երեխաների ինտենսիվ բուժօգնություն» և «Ինֆեկցիոն հիվանդությունների անհետաձգելի բուժօգնություն» թեմաներով:

2017թ. արձանագրվել է և' մանկական (0-1 տարեկան), և' մինչև 5 տարեկան երեխաների մահացության կրճատում: Այսպես, համաձայն ՀՀ ՎԿ-ի կողմից հրապարակված նախնական տվյալների, 2017թ. հունվար-դեկտեմբերին արձանագրվել է 0-1 տարեկան երեխաների մահվան դեպքերի բացարձակ թվի նվազում (2017թ.՝ 307 դեպք, 2016թ. 352 դեպքի դիմաց), իսկ մանկական մահացության (0-1տ.) գործակիցը՝ 1000 կենդանի ծնվածի հաշվով 2017թ. կազմել է 8,1 պրոմիլ՝ 2016թ. 8.6 պրոմիլի համեմատությամբ: 0-5 տարեկան երեխաների մահերի բացարձակ թիվը 2017թ. ընթացքում ևս կրճատվել է 50-ով՝ կազմելով 358 դեպք՝ 2016թ. 408 դեպքի դիմաց, իսկ մինչև 5 տարեկան երեխաների մահացության ցուցանիշը 1000 կենդանի ծնվածի հաշվով կազմել է 9 պրոմիլ՝ 2016թ. 10.1 պրոմիլի համեմատությամբ:

Ներդիր 7.2

Առողջապահական համակարգի նկարագիր և հիմնական ցուցանիշներ:

2017թ. հանրապետությունում բնակչության ստացիոնար բուժումն իրականացվել է 125 հիվանդանոցներում, առողջության առաջնային պահպանման (ԱԱՊ) ծառայություն մատուցվել է 501 հաստատություններում և 625 բուժական մանկաբարձական կետերում (ԲՄԿ): Առողջապահական հաստատությունները և ներուժը հիմնականում կենտրոնացված են հանրապետության առավելապես խոշոր քաղաքներում (հիմնականում ք.Երևանում՝ բժիշկների 72.8%-ը, հիվանդանոցների՝ 40.8%-ը, հիվանդանոցային մահճակալների՝ 64.3%-ը):

Առողջապահական համակարգի ընդհանրացված ցուցանիշները, 2013-2017թթ.

		2013	2014	2015	2016	2017
Բոլոր մասնագիտությունների բժիշկների թվաքանակը, մարդ	ընդամենը	12 664	12 896	13 117	13 148	12 964
	10 000 բնակչի հաշվով	42.0	42.8	43.7	44.0	43.6
Բնակչության թվաքանակը մեկ բժշկի հաշվով, մարդ		238.6	233.7	228.6	227.1	229.3
Միջին բժշկական անձնակազմի թվաքանակը, մարդ	ընդամենը	18 426	18 053	17 632	17 464	16 796
	10 000 բնակչի հաշվով	61.1	60.0	58.8	58.5	56.5
Հիվանդանոցային հիմնարկների քանակը, միավոր		129	130	132	129	125
Հիվանդանոցային մահճակալների քանակը, միավոր	ընդամենը	12 26	12 514	12 532	12 493	12 457
	10 000 բնակչի հաշվով	40.7	41.6	41.8	41.8	41.9
Հիվանդանոցներ ընդունված հիվանդների թվաքանակը, մարդ	ընդամենը	373 069	406 552	393 540	399 734	397 633
	100 բնակչի հաշվով	12.3	13.5	13.1	13.4	13.4
Մեկ մահճակալի տարեկան միջին զբաղվածությունը, օր		236	246	240	240	241
Մեկ հիվանդի ստացիոնար բուժման միջին տևողությունը (մեկ հիվանդի կողմից հիվանդանոցային մահճակալի զբաղեցրած օրերի միջին քանակը), օր		7.8	7.5	7.6	7.6	7.6
ԱԱՊ ծառայություն մատուցող հաստատությունների (բացառությամբ ԲՄԿ-ները, մասնավոր բուժական և ստոմատոլոգիական կաբինետների)	քանակը, միավոր	514	509	504	505	501
	10 000 բնակչի հաշվով	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7
	հզորությունը (հաճախումների քանակը մեկ հերթափոխում)	39 089	39 861	39 451	39 503	39 538
	10 000 բնակչի հաշվով	129.3	132.3	131.3	132.0	132.7
	հաճախումների քանակը, հազ.	11 656.1	11 676.5	12 002.8	12 174.1	11 865.4
	մեկ բնակչի հաշվով	3.9	3.9	4.0	4.1	4.0
Կանանց կոնսուլտացիաների, մանկական պոլիկլինիկաների, մանկական բաժանմունքներ ունեցող հիմնարկների, ընտանեկան բժշկության կաբինետների քանակը, միավոր		380	378	447	453	443
Հղի կանանց և ծննդկանների համար նախատեսված մահճակալների քանակը, միավոր	ընդամենը	1 269	1 293	1 295	1 265	1 253
	ֆերտիլային տարիքի 10 000 կնոջ հաշվով	15.9	16.4	16.7	16.5	16.6
Հիվանդ երեխաների համար նախատեսված մահճակալների քանակը, միավոր	ընդամենը	1 184	1 523	1 532	1 515	1 444
	10 000 երեխայի հաշվով	20.6	26.1	26.0	25.5	24.1
Շտապ բժշկական օգնության	կայանների քանակը, միավոր	108	104	101	74	75
	կանչերի քանակը, միավոր	469 833	480 136	489 911	501 764	465 111
	բժիշկների թվաքանա ը 100 000 բնակչի հաշվով, մարդ	7.5	7.0	5.0	5.0	4.2

Առողջապահական համակարգի տեսակարար ցուցանիշներն
ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

	Հիվանդանոցներ ընդունված հիվանդների թվաքանակը 100 բնակչի հաշվով, մարդ	Հիվանդանոցային մահճակալների քանակը 10 000 բնակչի հաշվով, միավոր	Մեկ հիվանդի ստացիոնար բուժման միջին տևողությունը, օր	Մեկ մահճակալի տարեկան միջին զբաղվածությունը, օր	ԱԱՊ ծառայություն մատուցող հաստատությունների (բացառությամբ ԲՄԿ-ների) քանակը 10 000 բնակչի հաշվով, միավոր	Հաճախումների քանակն ԱԱՊ ծառայություն մատուցող հաստատություններ (բացառությամբ ԲՄԿ-ների) մեկ բնակչի հաշվով
ք.Երևան	26.3	74.3	7.4	263	1.3	4.8
Արագածոտն	4.0	12.6	5.1	136	1.8	2.9
Արարատ	5.0	16.4	8.3	240	2.3	3.6
Արմավիր	4.8	13.4	5.4	193	2.3	3.4
Գեղարքունիք	5.0	3 .7	18.0	277	1.7	3.1
Լոռի	8.1	22.1	6.2	225	1.9	4.1
Կոտայք	5.6	26.6	8.3	176	1.9	3.4
Շիրակ	8.3	35.9	7.2	168	1.3	3.7
Սյունիք	7.7	31.0	8.3	206	1.2	3.7
Վայոց ձոր	3.5	17.1	5.3	108	1.6	3.9
Տավուշ	6.2	20.8	4.5	135	2.2	3.1
Ընդամենը ՀՀ	**13.3**	**41.9**	**7.6**	**241**	**1.7**	**4.0**

Բժիշկների և միջին բուժանձնակազմի թվաքանակն
ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

մարդ

	Բժիշկների թվաքանակը		Միջին բուժանձնակազմի թվաքանակը	
	ընդամենը	10 000 բնակչի հաշվով	ընդամենը	10 000 բնակչի հաշվով
ք.Երևան	9 444	87.6	8 586	79.7
Արագածոտն	227	17.9	72	45.0
Արարատ	436	16.9	941	36.5
Արմավիր	392	14.8	910	34.4
Գեղարքունիք	316	13.8	885	38.5
Լոռի	508	23.4	1 093	50.3
Կոտայք	502	20.0	986	39.2
Շիրակ	534	22.7	1 316	55.9
Սյունիք	264	19.1	743	53.7
Վայոց ձոր	105	21.2	231	46.6
Տավուշ	236	19.1	533	43.2
Ընդամենը ՀՀ	**12 964**	**43.6**	**16 796**	**56.5**

Հանրապետությունում 2017թ. բնակչության առողջության առաջնային պահպանման ծառայություն մատուցվել է 501 հաստատություններում և 625 բուժական մանկաբարձական կետերում (ԲՄԿ):

ԱԱՊ ծառայություն մատուցող հաստատություններն ըստ տեսակի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

միավոր

	Ընդա-մենը	այդ թվում՝									ԲՄԿ
		ինքնուրույն				դիս-պան-սերներ	ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկաներ		բաժան-մունք հիվան-դանոցի կազմում	այլ	
		մեծահա-սակների պոլիկլի-նիկա	մանկա-կան պոլի-կլինիկա	առող-ջության կենտ-րոններ	գյուղ կան ամբուլա-տորիա-ներ		մեծահա-սակների	մանկա-կան			
ք.Երևան	145	22	2	44	-	5	23	5	34	10	-
Արագածոտն	23	-	-	1	15	-	1	-	6	-	92
Արարատ	60	-	-	1	50	-	3	-	6	-	43
Արմավիր	61	1	-	1	52	-	4	-	3	-	39
Գեղարքունիք	40	2	-	-	30	-	2	-	6	-	54
Լոռի	41	4	-	5	18	1	7		5	-	94
Կոտայք	47	2	-	5	30	1	3	-	6	-	29
Շիրակ	32	7	-	-	12	3	1	1	8	-	97
Սյունիք	17	-	-	-	10	1	1	-	5	-	103
Վայոց ձոր	8	-	-	-	5	-	-	-	3	-	35
Տավուշ	27	1	-	1	18	-	-	-	7	-	39
Ընդամենը ՀՀ	**501**	**39**	**2**	**58**	**240**	**11**	**45**	**7**	**89**	**10**	**625**

Հիվանդանոցների գործունեություն: 2017թ. ստացիոնար բուժման նպատակով հիվանդանոց են ընդունվել 397 633 մարդ, 1 000 բնակչի հաշվով նրանք կազմել են 133.8: Հիվանդանոց ընդունվածների 19.2%-ը 0-14 տարեկան երեխաներն են: Հիվանդանոցային մահճակալի տարեկան միջին զբաղվածությունը կազմել է 241 մահճակալ/օր, իսկ մեկ հիվանդի բուժման միջին տևողությունը՝ 7.6 մահճակալ/օր:

Կատարվել է 138 572 վիրահատություն, որի 10.1%-ը բաժին է ընկել 0-17 տարեկան երեխաներին, որի 86.0%-ը՝ 0-14 տարեկան երեխաներին: Վիրահատությունների 8.4%-ը կատարվել է էնդոսկոպիկ մեթոդով: Վիրահատվել են 131 140 հիվանդներ, նրանցից 11 772-ը (9.0%) 0-14 տարեկան երեխաներն են, 1 919-ը (1.5%)՝ 15-17 տարեկան դեռահասները: Վիրահատություններից մահացել է 516 մարդ, նրանց 9.9%-ը կազմել են 0-14 տարեկան երեխաները: 2017թ. ընթացքում հիվանդանոցից դուրս է գրվել 391 168 մարդ (98.4%), մահացել՝ 5 259 մարդ (1.3%):

Հիվանդանոցներն ըստ տեսակի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

միավոր

	Ինքնուրույն հիվանդա-նոցներ	Միավորված հիվանդա-նոցներ	Առողջության կենտրոններ	Ծննդատներ՝ առանց կա-նանց կոնսուլ-տացիաների	Ծննդատներ՝ կանանց կոն-սուլտացիա-ների հետ	Ստացիոնար ունեցող դիս-պանսերներ	Ընդամենը
ք.Երևան	19	24	-	2	2	4	**51**
Արագածոտն	-	3	3	-	-	-	**6**
Արարատ	-	4	1	1	-	-	**6**
Արմավիր	1	3	-	-	-	-	**4**
Գեղարքունիք	1	4	1	1	-	-	**7**
Լոռի	1	5	-	-	-	1	**7**
Կոտայք	4	4	1	-	1	1	**11**
Շիրակ	6	4	3	1	-	2	**16**
Սյունիք	1	5	-	-	-	1	**7**
Վայոց ձոր	-	2	1	-	-	-	**3**
Տավուշ	-	4	3	-	-	-	**7**
Ընդամենը ՀՀ	**33**	**62**	**13**	**5**	**3**	**9**	**125**

Հիվանդանոցներում կատարված վիրահատություններն ըստ տեսակի, 2017թ.

	Վիրահատությունների քանակը, միավոր	դրանցից՝ 0-17 տարեկանների		Էնդոսկոպիկ մեթոդով վիրահատությունների քանակը, միավոր	Վիրահատություններից մահացածների թվաքանակը, մարդ	նրանցից՝ 0-17 տարեկաններ	
		ընդամենը	դրանցից՝ 0-14 տարեկանների			ընդամենը	նրանցից՝ 0-14 տարեկաններ
Նյարդային համակարգի	1 424	291	281	52	56	8	8
Ներզատական համակարգի	1 426	5	4	2	-	-	-
Տեսողական օրգանի	9 743	365	346	-	-	-	-
Ականջի, կոկորդի և քթի օրգանների	12 737	965	520	56	-	-	-
Շնչառական օրգանների	7 910	5 139	4 835	299	34	6	6
Սրտի	6 883	147	141	2 449	64	17	17
Անոթների	6 465	17	11	1 377	22	-	-
Որովայնի խոռոչի օրգանների	20 853	2 512	2 064	3 197	221	9	9
Երիկամների և միզածորանների	4 453	349	332	766	12	-	-
Շագանակագեղձի	1 754	3	3	858	7	-	-
Կանանց սեռական օրգանների	9 957	77	52	1 939	3	-	-
Մանկաբարձական	30 031	41	1	147	1	-	-
Ոսկրամկանային համակարգի	11 678	2 637	2 267	343	60	-	-
Կրծքագեղձի	1 822	11	9	-	1	-	-
Մաշկային և ենթամաշկային բջջանքի	4 151	801	669	-	5	-	-
Այլ	7 285	605	477	159	30	12	11
Ընդամենը	**138 572**	**13 965**	**12 012**	**11 644**	**516**	**52**	**51**

Շտապ բուժօգնության գործունեության հիմնական ցուցանիշները, 2013-2017թթ.

		2013	2014	2015	2016	2017
Շտապ բժշկական օգնության կայանների քանակը, միավոր		108	104	101	74	75
Շտապ բժշկական օգնության կանչերի քանակը, միավոր		469 833	480 136	489 911	501 764	465 111
Բժիշկների թվաքանակը 100 000 բնակչի հաշվով, մարդ		7.5	7.0	5.0	5.0	4.2
Բրիգադների քանակը, միավոր	ընդհանուր պրոֆիլային	403	221	207	160	155
	մասնագիտացված	28	19	19	19	19
	բուժակային	69	39	37	35	34
Կանչերով սպասարկված անձանց թվաքանակը, մարդ	ընդամենը	476 585	486 110	495 959	507 519	471 156
	1 000 բնակչի հաշվով	157.7	161.3	165.1	169.6	158.1

7.1. Առողջապահության ծառայությունների մատչելիություն

Համաձայն 2017թ.-ի ՏՏԿԱՀ արդյունքների, առողջական վիճակի՝ սուբյեկտիվ գնահատականները բաշխվել են հետևյալ կերպ՝ նորմալ, լավ և շատ լավ գնահատականը ստացվել է 89.2% բնակչության կողմից, իսկ վատ և շատ վատ գնահատականը՝ 10.8%-ի կողմից: Երբ առողջական վիճակի սուբյեկտիվ գնահատականները դիտարկվում են ըստ աղքատության մակարդակի, ապա վատառողջ են ոչ աղքատների 10.0%-ը, աղքատների՝ 8.8% և ծայրահեղ աղքատների՝ 12.6%-ը: Համաձայն 2017թ.-ի ՏՏԿԱՀ արդյունքների, հետազոտությանը նախորդող մեկ ամսվա ընթացքում հիվանդացել են հարցվածների 12.3%-ը:

2017թ.-ին հիվանդության ժամանակ դիմել է առողջության առաջնային պահպանման (ԱԱՊ) ծառայություններին բժշկական խորհրդատվության կամ բուժման համար հիվանդների 34.4%-ը, ընդ որում՝ այլ քաղաքներում բնակվողները (33.5%) և գյուղաբնակները (35.7%), իսկ երևանաբնակները՝ (34.3%): Նախորդ տարվա համեմատ հիվանդներն ավելի քիչ են դիմել բժշկական խորհրդատվության կամ բուժման այլ քաղաքներում և գյուղերում, մինչդեռ երևանաբնակների շրջանում նկատվում է մի փոքր բարձրացում (2016թ.-ին այն կազմել է, համապատասխանաբար, 40.9%, 42.7%, և 31.2%):

Առողջության առաջնային պահպանման ծառայություններին բժշկական խորհրդատվության կամ բուժման համար հիվանդանալու դեպքում բնակչությունը մեկ ամսվա մեջ դիմում է միջինը 1.47 անգամ, այդ թվում՝ ոչ աղքատները՝ 1.48 անգամ, աղքատները (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝1,43, ծայրահեղ աղքատները՝ 1.36 անգամ: Հետազոտության մեկ ամսվա ընթացքում վերջին այցի ժամանակ որևէ պատճառով բուժհիմնարկների մասնագետներին դիմած բնակչության բաշխումն՝ ըստ բուժհիմնարկների մասնագետների, բերվում է ստորև (տվյալները հաշվարկված են բոլոր պատասխանների նկատմամբ).

Աղյուսակ 7.1. Հայաստան. Հետազոտվող ամսվա վերջին այցի ժամանակ առողջության առաջնային պահպանման (ԱԱՊ) ծառայություններին դիմած բնակչության բաշխումն ըստ բուժհիմնարկի մասնագետների և աղքատության մակարդակի, 2017թ.

(տոկոսներով)

Բուժհիմնարկների մասնագետների ցանկ	Ոչ աղքատներ	Աղքատներ (առանց ծայրահեղ աղքատների)	Ծայրահեղ աղքատներ	Ընդամենը
Ընտանեկան բժիշկ	28.2	30.8	38.5	28.8
Մանկաբույժ	8.4	12.0	5.4	9.0
Մանկաբարձ/ գինեկոլոգ	2.3	2.7	0.0	2.3
Թերապևտ	26.1	28.3	35.3	26.7
Նեղ մասնագետ	26.0	18.6	17.4	24.6
Ատամնաբույժ	2.3	2.9	0.0	2.4
Մասնավոր բժիշկ	2.0	0.0	0.0	1.6
Դիագնոստիկ կենտրոն	1.4	0.0	0.0	1.1
Շտապ օգնություն	2.0	3.7	3.4	2.3
Այլ	1.3	1.0	0.0	1.2
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Բնակչության 26.7%-ը հիվանդանալու դեպքում խորհրդատվության համար դիմել է թերապևտին, 28.8%-ը ընտանեկան բժշկին, 24.6%-ը՝ նեղ մասնագետին, այն դեպքում, երբ մասնավոր բժիշկներին է դիմել միայն 1.6%-ը:

Աղյուսակ 7.2. Հայաստան. Հետազոտվող ամսվա վերջին այցի ժամանակ առողջության առաջնային պահպանման (ԱԱՊ) ծառայություններին դիմած բնակչության բաշխումն ըստ բուժհիմնարկի մասնագետների և բնակության վայրի, 2017թ.

(տոկոսներով)

Բուժհիմնարկի մասնագետների ցանկ	Ք.Երևան	Այլ քաղաքներ	Գյուղեր	Ընդամենը
Ընտանեկան բժիշկ	8.5	36.8	44.5	28.8
Մանկաբույժ	12.1	7.3	7.0	9.0
Մանկաբարձ/ գինեկոլոգ	3.2	1.7	1.9	2.3
Թերապևտ	30.1	26.0	23.4	26.7
Նեղ մասնագետ	33.7	20.9	17.5	24.6
Ատամնաբույժ	2.7	2.4	1.8	2.4
Մասնավոր բժիշկ	3.2	1.3	0.1	1.6
Դիագնոստիկ կենտրոն	1.9	1.3	0.1	1.1
Շտապ օգնություն	3.5	1.4	1.9	2.3
Այլ	1.1	0.9	1.8	1.2
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Հիվանդանալու դեպքում խորհրդատվության համար ք. Երևանի բնակչությունն ավելի հաճախ դիմել է նեղ մասնագետին, այլ քաղաքների և գյուղերի բնակչությունը՝ ընտանեկան բժշկին:

Աղյուսակ 7.3. Հայաստան. Հետազոտվող ամսվա վերջին այցի ժամանակ օգնության համար առողջության առաջնային պահպանման ծառայություններին դիմած բնակչության վճարումների բաշխումն ըստ բուժհիմնարկի մասնագետների, 2017թ.

(տոկոսներով)

Բուժհիմնարկի մասնագետների ցանկ	Ընդամենը վճարվել է	այդ թվում		
		անձնակազմից որևէ մեկին գնացուցակով	նվերներ կամ ծառայություններ	խորհրդատվության հետ կապված վճարումներ (ռենտգեն/ լաբորատոր հետազոտություն)
Ընտանեկան բժիշկ	100	25.2	3.8	71.0
Մանկաբույժ	100	86.6	9.7	3.7
Մանկաբարձ/ գինեկոլոգ	100	42.0	0.7	57.3
Թերապևտ	100	39.5	4.2	56.3
Նեղ մասնագետ	100	46.9	2.5	50.6
Ատամնաբույժ	100	97.0	0.0	3.0
Մասնավոր բժիշկ	100	75.4	3.3	21.3
Դիագնոստիկ կենտրոն	100	36.7	0.0	63.3
Շտապ օգնություն	100	64.2	0.0	35.8
Այլ	100	31.1	0.0	68.9
Ընդամենը	100	63.5	1.6	34.9

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Հետազոտվող ամսվա վերջին այցի ժամանակ, պոլիկլինիկական բուժհիմնարկների մասնագետների օգնությանը դիմած բնակչությունը, միջինում իր ծախսերի 63.5%-ը վճարել է անձնակազմից որևէ մեկին գնացուցակով, միայն 1.6%-ը՝ նվերների տեսքով, իսկ 34.9%-ը՝ ռենտգենի կամ լաբորատոր հետազոտության համար:

Վճարումների չափը տարբերվում է ըստ աղքատության մակարդակի: Ոչ աղքատների կողմից պոլիկլինիկական բուժհիմնարկներում անձնակազմից որևէ մեկին գնացուցակով կատարած վճարման միջին չափը 3.4 անգամ ավելին է, քան աղքատներինը:

Ոչ աղքատների կողմից խորհրդատվության հետ կապված վճարումները (ռենտգեն/ լաբորատոր հետազոտություն) 4.4 անգամ գերազանցել են աղքատների կողմից կատարված վճարումներին:

Պոլիկլինիկական բուժհիմնարկների մասնագետներին դիմած հիվանդների 43.0%-ի մոտ ախտորոշվել է հիպերտոնիա: Վերջին այցի ժամանակ էլեկտրակարդիոգրաֆիա անցել են դիմած հիվանդների 34.2%-ը, իսկ խոլեստերինը ստուգվել է դիմած հիվանդների 29.9%-ի մոտ:

Առողջության առաջնային պահպանման ծառայություններին չդիմելու հիմնական պատճառն ինքնաբուժումն է՝ 51.4% և ֆինանսական վատ վիճակը՝20.1%, իսկ բժշկական խորհրդատվության կամ բուժման համար չդիմածների տեսակարար կշիռն ըստ պատճառների և բնակության վայրի, բերված է ստորև.

Աղյուսակ 7.4. Հայաստան. Հետազոտվող ամսվա վերջին այցի ժամանակ առողջության առաջնային պահպանման ծառայություններին չդիմելու հիմնական պատճառներն ըստ բնակության վայրի, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ընդամենը	Ք.Երևան	Այլ քաղաքներ	Գյուղեր
Ընդամենը այդ թվում՝	100	100	100	100
ինքնաբուժում	51.4	52.2	54.4	46.8
ֆինանսապես ի վիճակի չէի բուժվելու	20.1	17.1	18.7	25.5
շատ հեռու է	0.5	0.7	0.4	0.5
խնդիրը լուրջ չէր	11.2	8.8	13.4	11.7
կարիք չի եղել	7.7	9.9	4.7	8.4
բժիշկը բարեկամ/ընկեր է	4.5	6.0	3.9	3.2
այլ	4.6	5.3	4.5	3.9

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ըստ բնակության վայրի, հետազոտված բնակչությունը, որպես բժշկական խորհրդատվության կամ բուժման չդիմելու հիմնական պատճառ, նշել է ինքնաբուժումը (երևանաբնակներ՝ 52.2%, այլ քաղաքների բնակչություն՝ 54.4% և գյուղական բնակչություն՝ 46.8%), ֆինանսականը (գյուղական բնակչություն՝ 25.5%, այլ քաղաքների բնակչություն՝ 18.7%, երևանաբնակներ՝17.1%): Ֆինանսական պատճառը բնակության բոլոր վայրերում նշվել է որպես երկրորդ կարևոր պատճառ:

2017թ.-ի հետազոտության անցած 12 ամիսների ընթացքում հիվանդացած բնակչությունը հիվանդանոցներ է դիմել բուժօգնության համար միջինում 2.4 անգամ: Գիշերը հիվանդանոցում է մնացել հիվանդանոց վերջին այցի ժամանակ դիմածների 46.4%-ը, որոնք հիվանդանոցում պառկել են միջինում 7.7 օր: Հիվանդանոցներում բուժում ստացած (պառկած) բնակչությունն, ըստ այնտեղ մնալու տևողության, բաշխվել է հետևյալ կերպ, մեկ շաբաթից պակաս 65.1%, մեկ շաբաթից մինչև երկու շաբաթ՝ 24.1% և երկու շաբաթից ավել՝ 9.8%:

Աղյուսակ 7.5. Հայաստան. Հետազոտվող ամսվա ընթացքում վերջին այցի ժամանակ բուժօգնության համար հիվանդանոց դիմած բնակչության բաշխվածությունն ըստ վճարման ձևի*, ըստ բուժհիմնարկի մասնագետների, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ընդա-մենը	այդ թվում՝			
		հիվանդա-նոցի գանձա-պահին	վճարումներ անմիջապես բուժ. անձնա-կազմին (բժիշկներ,բուժ. քույրեր և այլն)	նվեր (սննդամթերք և այլն) կամ որևէ մատուցած ծառայու-թյուն բուժ. անձնա-կազմից որևէ մեկին	այլ վճարումներ, այդ թվում՝ լաբորատոր և ռենտգեն հետազոտություն-ների կամ դեղորայքի համար
Վիրաբույժ	100	89.5	4.2	0.6	5.7
Ռեանիմատոլոգ	100	68.2	6.0	0.8	25.0
Թերապևտ	100	61.1	7.1	1.6	30.2
Սրտաբան	100	84.5	3.8	0.4	11.3
Մանկաբարձ-գինեկոլոգ	100	69.9	14.4	4.0	11.7
Ուռոլոգ	100	84.4	3.3	0.8	11.5
Գաստրոէնտերոլոգ	100	63.2	8.6	0.1	28.1
Ուռուցքաբան	100	67.7	5.6	1.0	25.7
Էնդոկրինոլոգ	100	65.0	6.1	2.0	26.9
Նյարդաբան	100	65.5	7.7	1.6	25.2
Այլ	100	78.2	6.9	0.2	14.7
Ընդամենը	**100**	**81.2**	**5.5**	**0.9**	**12.4**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

**որևէ վճարում կատարած հիվանդների հաշվով*

Ինչպես երևում է աղյուսակից, միջինում, յուրաքանչյուր հիվանդ, հիվանդանոցի գանձապահին վճարել է ողջ գումարի 81.2%-ը, անմիջապես բուժ. անձնակազմին՝ 5.5%-ը, բացի այդ նվերների տեսքով՝ 0.9%, այլ վճարումների տեսքով (լաբորատոր և ռենտգեն հետազոտությունների կամ դեղորայքի համար)՝ 12.4%: Այսպիսով, հիվանդանոցներում հիվանդների ծախսերի 81.2%-ը մուծվել է գանձապահին: Գանձապահական վճարումներից ամենաբարձր տեսակարար կշիռը գրանցվել է վիրաբույժների, սրտաբանների, և ուռոլոգների մոտ: Իսկ անմիջապես բուժանձնակազմին վճարումների ամենաբարձր տեսակարար կշիռը դիտվել է մանկաբարձ-գինեկոլոգների և գաստրոէնտերոլոգների մոտ: Լաբորատոր և ռենտգեն հետազոտությունների կամ դեղորայքի համար ծախսերի ամենամեծ տեսակարար կշիռը

գրանցվել է թերապևտների, գաստրոէնտերոլոգների,էնդոկրինոլոգների, ուռուցքաբանների մոտ:

Ըստ 2017թ.-ի ՏՏԿԱՀ ստացված տվյալների՝ բժշկական ծառայությունների համար կատարված ծախսերը կազմել են տնային տնտեսությունների սպառողական ծախսերի 5.6%-ը կամ միջինում 2409 դրամ մեկ առկա անդամի հաշվով ամսական (Հավելված 3, աղյուսակ A6.1), ոչ աղքատների՝ 6.2%-ը կամ 3 329 դրամ, աղքատների (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 0.3%-ը կամ 67 դրամ, ծայրահեղ աղքատների 0.1%-ը կամ 5 դրամ:

Ըստ 2017թ.-ի ՏՏԿԱՀ ստացված տվյալների՝ բժշկական ծառայությունների համար կատարված ծախսերը կազմել են տնային տնտեսությունների ամբողջ ծառայությունների վրա կատարված ծախսերի 16.1%-ը (Հավելված 3, աղյուսակ A6.1):

Հայաստանում անվիճելի է աղքատ տնային տնտեսությունների համար անվճար բժշկական փաթեթի կարևորությունը: Ուստի, հաշվի առնելով, որ այն կախված է ընտանեկան նպաստ ստանալուց, կարևորվում է ոչ միայն նպաստի հասցեականության բարձրացումն, այլև աղքատների և ծայրահեղ աղքատների ընդգրկվածության աստիճանը:

Պետական պատվերից օգտվելու իրավունք ունեցել է բնակչության միայն 3.1%-ը: Ըստ աղքատության մակարդակի՝ պետական պատվերի իրավունք ունեցել է ծայրահեղ աղքատների 18.4%-ը, աղքատների (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 9.3%-ը և ոչ աղքատների՝ 12.7%-ը:

Ընտանեկան նպաստ ստացող տնային տնտեսությունների միայն 15.8%-ն է ունեցել այդ փաթեթից օգտվելու իրավունք, այդ թվում՝ ծայրահեղ աղքատների՝ 23.5%-ը, աղքատների (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 15.3%-ը և ոչ աղքատների՝ 15.5%-ը:

Ինչ վերաբերում է ընտանեկան նպաստի համակարգում չհաշվառված տնային տնտեսություններին, ապա պետական պատվերի իրավունք ունեցել է 11.3%-ը, այդ թվում՝ ծայրահեղ աղքատների՝ 14.2%-ը, աղքատների (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 7.3%-ը և ոչ աղքատների՝ 12.4%-ը: Միևնույն ժամանակ տնային տնտեսությունների 1.8%-ը տեղյակ էլ չէին ունեցե՞լ են, թե՞ ոչ, այդ փաթեթից օգտվելու իրավունք, այսինքն՝ առկա է չտեղեկացված լինելու հանգամանքը:

Գծապատկեր 7.1-ում ներկայացված է ընդհանուր սպառման մեջ առողջապահությանն ուղղված ծախսերի բաշխումն՝ ըստ քվինտիլային խմբերի: Առողջապահության ծառայությունների վրա ծախսերի տեսակարար կշիռը բնակչության ընդհանուր սպառման ագրեգատի նկատմամբ ամենահարուստ քվինտիլային խմբի համար ավելի բարձր է, քան ամենաաղքատ քվինտիլային խմբում (15.1%՝ 3.4%-ի դիմաց): Հավելված 2-ի Աղյուսակ A3.9-ից պարզ երևում է, որ եթե ամենաաղքատ քվինտիլում առողջապահության ծառայությունների վրա ծախսերը զիջում են այդ ծառայությունների վրա միջին ծախսին 5.1 անգամ, ապա ամենավերին քվինտիլի բնակչության առողջապահության ծառայությունների վրա կատարված ծախսերը 3.4 անգամ գերազանցում են այդ ծառայությունների վրա միջին ծախսին:

Գծապատկեր 7.1. Հայաստան. Առողջապահության ծառայությունների վրա ծախսերի մասնաբաժինը բնակչության ընդհանուր սպառման ագրեգատի նկատմամբ, ըստ քվինտիլային խմբերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

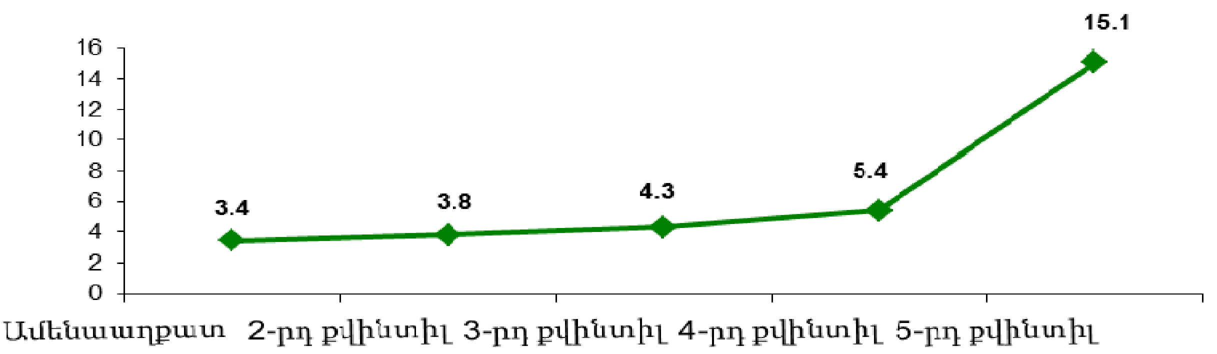

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ոչ պակաս կարևոր ցուցանիշ է ամենամոտ բուժկետի հեռավորությունը տնային տնտեսությունից: Ըստ 2017թ.-ի հետազոտության, նման տվյալներ ստացվել են միայն գյուղական բնակավայրերով: Ըստ այդ տվյալների, գյուղաբնակ տնային տնտեսությունների 75.1%-ը պատասխանել է, որ բուժկետը գտնվում է մինչև 1 կմ հեռավորության վրա: Միևնույն ժամանակ, տնային տնտեսությունների 1.1%-ը պատասխանել է, որ այն գտնվում է 10 կմ-ից հեռու: Ըստ սպառման քվինտիլային խմբերի, տվյալները բերված են աղյուսակ 7.6-ում: Գյուղական բնակավայրերում բուժկետի մատչելիությունն ըստ սպառման քվինտիլների տարբերվում է: Այն տնային տնտեսությունների տեսակարար կշիռը, որոնց կողմից արձանագրվել է բուժկետի՝ ավելի քան 10 կմ հեռու գտնվելու փաստը, որը սպառման 3-րդ քվինտիլում կազմում է 1.8%:

Աղյուսակ 7.6. Հայաստան.Գյուղական բնակավայրերում բուժհիմնարկի մատչելիությունն ըստ սպառման քվինտիլների, 2017թ.

(տոկոսներով)

Հեռավորությունը	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
0-1 կմ	78.6	78.3	77.6	71.6	70.2	75.1
1-3 կմ	18.6	15.8	17.9	22.5	25.1	20.1
4-5 կմ	0.9	1.0	1.0	1.0	1.6	1.1
6-10 կմ	1.3	3.7	1.7	3.6	2.6	2.6
>10 կմ	0.6	1.2	1.8	1.3	0.5	1.1

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Հետազոտված տնային տնտեսությունների ծախսերի մեջ դեղորայքի ձեռք բերման համար կատարված ծախսերը կազմել են 4.4%: Դեղորայքի ձեռք բերման համար կատարած ամսական ծախսերը մեկ շնչի հաշվով կազմել են ընդամենը 1 935 դրամ, ընդ որում, ոչ աղքատներինը՝ 2 312 դրամ, աղքատներինը՝ 874 դրամ և ծայրահեղ աղքատներինը՝373 դրամ: Ոչ աղքատ բնակչության դեղորայքի ձեռք բերման համար կատարված ամսական ծախսերը մեկ շնչի հաշվով 2.6 անգամ գերազանցում են աղքատների նույնանման ծախսերին, իսկ ծայրահեղ աղքատների նկատմամբ՝ 6.2 անգամ:

Եթե քաղաքային բնակավայրերում դեղատների ցանցը բավականին զարգացած է, ապա գյուղական վայրերում կան մատչելիության խնդիրներ: Ըստ 2017թ.-ի հետազոտության տվյալների գյուղաբնակ տնային տնտեսությունների 36.1%-ը պատասխանել է, որ դեղատունը գտնվում է մինչև 1 կմ հեռավորության վրա, 26.8%-ը, պատասխանել է, որ այն գտնվում է 10 կմ-ից հեռու: Ըստ քվինտիլային խմբերի, տվյալները բերված են Աղյուսակ 7.7-ում: Ամենահարուստ՝ հինգերորդ քվինտիլի համար դեղատան մատչելիությունը տարբերվում է ամենաաղքատ՝ առաջին քվինտիլից, համապատասխանաբար՝ 24.5%-ը 26.5%-ի դիմաց: Տնային տնտեսությունների տեսակառար կշիռը, որոնք նշել են, որ ամենամոտ դեղատունը գտնվում է գյուղից ավելի քան 10 կմ հեռու, ըստ սպառման քվինտիլների, տատանվում է 25-ից մինչև 31%-ը:

Աղյուսակ 7.7. Հայաստան. Դեղատան մատչելիությունը գյուղական բնակավայրերում 2017թ.-ին, ըստ սպառման քվինտիլների

(տոկոսներով)

Հեռավորությունը	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
0-1 կմ	35.2	39.4	36.9	35.1	34.3	36.1
1-3 կմ	11.9	10.2	12.2	13.9	16.5	13.0
4-5 կմ	6.1	5.3	5.7	5.0	6.5	5.7
6-10 կմ	20.3	17.8	14.7	20.8	18.2	18.4
>10 կմ	26.5	27.3	30.5	25.2	24.5	26.8

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Մինչև 5 տարեկան երեխա ունեցող տնային տնտեսությունները պրոֆիլակտիկ զննման կամ հետծննդյան խորհրդատվության համար հետազոտությանը նախորդող մեկ ամսվա ընթացքում նշված տարիքի երեխաների 36.7%-ին բերել են պոլիկլինիկա, իսկ չհաճախման պատճառները (պատասխանների նկատմամբ) բաշխվել են հետևյալ կերպ՝ ծառայություններն անհրաժեշտ չեն՝ 89.4%, բուժսպասարկման որակն անբավարար է՝ 1.0%, շատ հեռու է՝ 0.9%, շատ թանկ է՝ 0.6%, բուժհաստատություն չկա՝ 0.5%, բուժհաստատությունը փակ է՝ 0.1%, այլ պատճառներով՝ 7.5: Պոլիկլինիկա հաճախած տնային տնտեսությունների 38.5%-ը պատասխանել է, որ երեխային կատարվել է իմունիզացիա, 94.2%-ը՝ չափել են երեխայի քաշը, 93.8%-ը չափել են երեխայի հասակը, 90.7%-ը՝ ստացել են խորհրդատվություն երեխայի աճի և զարգացման վերաբերյալ, 27.7%-ն էլ կատարել է արյան հետազոտություն:

Գլուխ 8. Կրթությունը և աղքատությունը

Կրթությունը կարող է օգնել մարդկանց դուրս գալ աղքատությունից: Այն դռներ է բացում աշխատանքի առջև և գրավական է հանդիսանում ֆինանսական վարկերի ստացման համար: Կրթությունը տալիս է մարդկանց գիտելիք և հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են եկամուտների ավելացման և զբաղվածության հնարավորությունների ընդլայնման համար: Երբ կրթությունն ունի լայն տարածում և հասանելի է աղքատներին, կանանց և խոցելի խմբերին, ապա այն ունի նաև տնտեսական աճի լայն վերաբաշխվածության հեռանկար: Մյուս կողմից, աղքատությունը դրդում է ծնողներին երեխաներին հանել դպրոցից և ուղարկել աշխատելու, քանի որ վճարունակ չեն:

Հայաստանում գրեթե ողջ բնակչությունը գրագետ է: 2011թ.-ի մարդահամարը ցույց տվեց, որ Հայաստանի բնակչության միայն 0.3 տոկոսը գրաճանաչ չէ: Հանրակրթությունը մատչելի է բոլորի համար թե՛ տղաների և թե՛ աղջիկների, բայց ոչ հավասարապես: 2017/2018 ուսումնական տարում սեռային հավասարության ցուցանիշը հանրակրթական դպրոցներում (տղաների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ աղջիկների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը) կազմել է 1.03, ընդ որում, տարրական դպրոցում այն կազմել է՝ 1.00, հիմնական դպրոցում՝ 1.01, ավագ դպրոցում՝ 1.17:

Ի տարբերություն հիմնական կրթության, սովորողների ընդգրկվածությունը միջնակարգ դպրոցի բարձր դասարաններում և բարձրագույն կրթական հաստատություններում համեմատաբար ավելի ցածր է, իսկ աղքատների և ոչ աղքատների ընգրկվածության տարբերությունը բավական նկատելի: Բարձրագույն կրթության հետ կապված բարձր ծախսերը և հատկապես դրանց մատչելիությունը, կրթություն ստանալուց հետո բարձր աշխատավարձ ստանալու ցածր հավանականությունն այն հիմնական պատճառներն են, որով կարելի է բացատրել հիմնական և, մասնավորապես, ընդհանուր միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո աղքատ տնային տնտեսությունների համապատասխան տարիքի բնակչության կրթական համակարգից դուրս մնալը:

2017թ.-ին կրթության մասով համախմբված բյուջեի ծախսերի մասնաբաժինը 2008թ.-ի համեմատ նվազել է (2008թ.-ին 13.7%-ից 2017թ.-ին կազմելով 10.8%): Ծախսերի ենթաճյուղային կառուցվածքում հիմնական շեշտադրումը դրված է միջնակարգ կրթության վրա:

Ներդիր 8.1

Տեղեկատվություն

Կրթության ոլորտի 2017 թվականի գործունեության վերաբերյալ

Կրթության բնագավառի գերխնդիրն է կրթության որակի բարձրացումը՝ ապահովելով համակարգի արդյունավետ գործունեությունը և քաղաքացիների՝ իրենց ձգտումներին և ընդունակություններին համապատասխան կրթություն ստանալու հավասար մատչելիությունը:

Հանրակրթության ոլորտի բարեփոխումների շրջանակում 2017թ. մշակվել և հանրային քննարկումների է ներկայացվել «Նախադպրոցական կրթության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նոր խմբագրությունը, լրամշակվել է դպրոցների ֆինանսավորման բանաձևը:

«Կրթության բարելավում» վարկային նոր ծրագրի շրջանակներում 2017 թվականին ՀՀ Արագածոտնի, Սյունիքի, Արարատի և Գեղարքունիքի մարզերում հիմնվել է 23 նախակրթարան, որից 18-ը՝ գյուղական, 5-ը քաղաքային համայնքներում՝ ընդհանուր առմամբ՝ 1 200 երեխայի ընդգրկմամբ:

ՀՀ Տավուշի մարզի 75 հանրակրթական դպրոցների նախակրթարանների, 1-4-րդ դասարանների և ներառական կրթության համակարգում՝ «Կայուն դպրոցական սնունդ ազգային ծրագրի» շրջանակում, 6 523 աշակերտ ստանում են սնունդ:

2017թ. համընդհանուր ներառական կրթությունը ներդրվել է ՀՀ Լոռու և Տավուշի մարզերում:

Պետական բյուջեով տպագրվել և բաշխվել են հանրակրթական դպրոցների տարրական դասարաններում գործածության անվճար տրվող դասագրքերը: Սոցիալական աջակցություն ստացող 39 համայնքների 49 դպրոցների 1-12-րդ դասարանների բոլոր սովորողներն ապահովվել են անվճար դասագրքերով:

2017 թ. ատեստավորվել է շուրջ 7 000 ուսուցիչ, առաջին աստիճանի տարակարգ է շնորհվել շուրջ 700 ուսուցչի, 2-րդ աստիճանի տարակարգ՝ շուրջ 20 ուսուցչի: Հանրակրթական դպրոցների օպտիմալացման շրջանակում 13 դպրոց վերակազմակերպվել է:

2017թ. անցկացվել են դպրոցականների հանրապետական օլիմպիադաներ հանրակրթական 16 առարկայից, որոնց մասնակցել է շուրջ 1 490 սովորող, իսկ միջազգային օլիմպիադաներին Հայաստանը թիմային մասնակցություն է ունեցել «Մաթեմատիկա», «Ֆիզիկա», «Քիմիա», «Ինֆոր-մատիկա», «Աստղագիտություն» «Կենսաբանություն» առարկաներին՝ շահելով 13 մեդալ՝ 5 արծաթ և 8 բրոնզ:

Ստեղծվել է http://schoolsite.am/ համացանցային կայքը, որտեղ առանձին էջերով տեղադրված են ուսումնական հաստատությունների կայքերի հղումների ցանկերը:

2017թ. սեպտեմբեր ամսից 13 դպրոցներում ներդրվել է փորձնական ծրագիր՝ «Մաթեմատիկա», «Հանրահաշիվ», «Ես և շրջակա աշխարհը» և «Հասարակագիտություն» առարկաների ուսուցում՝ ֆինանսական կրթության տարրերի ներառմամբ: Վերապատ-րաստվել է 13 դպրոցների 46 ուսուցիչ: Փորձնական ծրագրում ընդգրկված է շուրջ 1 600 սովորող:

1 247 դպրոցների մեկական 2-րդ և 3-րդ դասարաններում 2017թ. սեպտեմբեր ամսից ներդրվել է փորձնական ծրագիր՝ «Տեխնոլոգիա» առարկայի ուսուցում՝ ձեռնարկատիրական տարրերի ներառմամբ, որի շրջանակում վերապատրաստվել է 1 247 դպրոցների 1 356

ուսուցիչ: Փորձնական ծրագրում ընդգրկված է շուրջ 62 900 սովորող:

227 դպրոցների մեկական 10-րդ դասարաններում 2017թ. սեպտեմբեր ամսից ներդրվել է փորձնական ծրագիր՝ «Ձեռնարկատիրություն» առարկայի ուսուցմամբ: Վերապատրաստվել է 227 դպրոցների 227 ուսուցիչ: Փորձնական ծրագրում ընդգրկված է շուրջ 6 300 սովորող:

ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի (ՅՈՒՆԻՍԵՖ) հայաստանյան գրասենյակի հետ համատեղ իրականացվել է «Խոցելի երեխաների սոցիալական ներառում. երեխայի խնամքի համակարգի բարեփոխման շրջանակներում այլընտրանքային խնամքի, ընտանիքի աջակցության և ներառական կրթության ծառայությունների ընդլայնում» համայնքային այլընտրանքային, քիչ ծախսատար կեսօրյա նախադպրոցական կրթական ծառայությունների փորձնական մոդելների ստեղծում և կիրառում մի շարք համայնքներում:

British Council-ի հետ համատեղ՝ ՀՀ 5 մարզերի և Երևանի մեկական դպրոցներում ստեղծվել են անգլերենի ակումբներ:

Արտաուսումնական կրթության մասով.

Մշակվել և սահմանված կարգով 21.11.2017թ. ՀՀ կառավարության քննարկմանն է ներկայացվել «Սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հայեցակարգը»:

ՀՀ վարչապետի վերահսկողական ծառայության հետ համատեղ աշխատանքներ են տարվել հանրապետությունում հանրակրթության և մանկապատանեկան սպորտի ոլորտի ուսումնամարզական ծրագրերը և մարզադպրոցների մարզագույքով հագեցվածությունն ուսումնասիրելու ուղղությամբ: Արդյունքում, ՀՀ կառավարության աշխատակազմ է ներկայացվել առաջարկ՝ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների մարզադահլիճների շենքային պայմանները բարելավելու նպատակով նախաձեռնել մարզադահլիճների վերանորոգման և մարզագույքով համալրելու ամենամյա ծրագրեր, որոնց արդյունքում էապես կարող է բարելավվել «ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդումը:

«Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչները և ծրագրերը վերանայելու նպատակով ՀՀ կրթության և գիտության և ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարների համատեղ հրամանով ստեղծվել է աշխատանքային խումբ: Աշխատանքային խմբի գործունեության արդյունքում պատրաստվել է հանրակրթական հիմնական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների «ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչների ու ծրագրի նախագիծ, որը ՀՀ վարչապետի հանձնարարականի համաձայն, հաստատվել է ՀՀ ԿԳՆ և ՀՀ սպորտի ու երիտասարդության հարցերի նախարարների համատեղ հրամանով:

Հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների մարզադահլիճների օգտագործման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով մշակվել է կառավարության որոշման նախագիծ: Այն գտնվում է հաստատման փուլում (ներկայացվել է շահագրգիռ գերատեսչությունների քննարկմանը):

ՀՀ կրթության և գիտության և ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարների համատեղ հրամանով հաստատվել են «Հանրակրթական հիմնական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչները և ծրագիրը:

«Զինապարտության մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համապատասխան՝ ՀՀ կառավարության որոշումներ են նախապատրաստվել և ներկայացվել հաստատման՝

հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների մի շարք աշակերտների (մինչև ուսման ավարտը) պարտադիր զինվորական ծառայության զորակոչից տարկետում տրամադրելու վերաբերյալ:

Համաձայն «Զենքի մասին» ՀՀ օրենքի՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր ոստիկանության հետ համատեղ շարունակվել է հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ուսումնական ինքնաձիգի և ուսումնական փամփուշտների տրամադրումը /շուրջ 130 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում պատրաստվել են զենքի պահպանման սենյակներ, որոնք հագեցվել են անհրաժեշտ ուսումնական ավտոմատներով, նռնականետերով, ականներով, նռնակներով և ուսումնական զինամթերքով/:

Լրացումների և փոփոխությունների փուլում է գտնվում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 1999թ. օգոստոսի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետության հանրակրթական դպրոցներում, նախնական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում նախազորակոչային պատրաստության կարգը հաստատելու մասին» թիվ 532 որոշմամբ հաստատված կարգը:

2017 թվականին կատարելագործվել է արտադպրոցական ոլորտի նորմատիվ իրավական դաշտը, մասնավորապես՝ մշակվել են ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի հուլիսի 18-ի թիվ 792-Ն հրամանով հաստատված ՀՀ երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի և պարարվեստի դպրոցների 2017-2018 ուսումնական տարվա օրինակելի ուսումնական պլանները:

2017 թվականին Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարությունը, Գեղագիտության ազգային կենտրոնի հետ համատեղ նախաձեռնել և իրականացրել է համահայկական նկարչական 7-րդ մրցույթ-փառատոնը՝ նվիրված ազգային տոներին, որի առաջին փուլում ներկայացվել է Հայաստանի, ԼՂՀ-ի և Սփյուռքի (ԱՄՆ, Արգենտինա, Եգիպտոս, Թուրքիա, Լիբանան, Ռուսաստան, Ուզբեկստան, Իրան, Հորդանան, Ուկրաինա, Վրաստան, Քուվեյթ, Ֆրանսիա) 15 երկրների 145 հաստատության շուրջ 1320 աշխատանք (ցուցահանդեսի համար ընտրվել է շուրջ 170 շխատանք):

Նախնական և միջին մասնագիտական կրթության մասով.

Նախնական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատություններում պարտադիր 12-ամյա միջնակարգ կրթության անցման կազմակերպման և իրականացման գործընթացի կանոնակարգման նպատակով փոփոխություն է կատարվել ՀՀ կառավարության 2013 թվականի նոյեմբերի 28-ի N 1330-Ն որոշման մեջ: Որոշման նախագիծը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 29.06.2017թ. թիվ 749-Ն որոշմամբ:

Մշակվել և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի համապատասխան հրամաններով հաստատվել են 12 գյուղատնտեսական և գյուղատնտեսությանն առնչվող ՄԿՈՒ պետական կրթական (որակավորման) չափորոշիչներ, որոնցում ներառվել է ձեռներեցության մոդուլը:

Մշակվել և ՀՀ կառավարության 2017 թվականի հունիսի 23-ի թիվ 728 որոշմամբ հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետության նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող պետական ուսումնական հաստատությունների 2017/2018 ուսումնական տարվա անվճար ուսուցմամբ (նպաստի ձևով ուսման վճարի լրիվ փոխհատուցմամբ) ընդունելության տեղերը հաստատելու մասին» որոշման նախագիծը:

ՀՀ կառավարության և Եվրոպական Միության միջև 2016թ. ստորագրված «Ավելի լավ որակավորում ավելի լավ աշխատանքի համար» ԵՄ բյուջետային աջակցության ծրագրի շրջանակներում, որն ուղղված էր Հայաստանին գյուղատնտեսության ոլորտում մասնագիտական կրթության և ուսուցման արդիականացման միջոցով աշխատաշուկայի արդյունավետությունը և ՄԿՈՒ շրջանավարտների զբաղվածունակությունը բարձրացնելուն, մշակվել և վերանայվել են գյուղատնտեսական և հարակից մասնագիտությունների համապատասխանաբար 12 և 17 պետական կրթական չափորոշիչներ, վերանայվել և լրամշակվել է «Սոցիալական գործընկերության» հայեցակարգը:

Համաձայն Հանրապետության և Եվրոպական Միության միջև ստորագրված «Որակավորումների բարելավում ավելի լավ աշխատատեղերի համար» ԵՀԳ/2015/038-246 ֆինանսավորման համաձայնագրի Հավելված 1-ի՝ 2017թ. ապահովվել է Նախապայման 1-ով սահմանված «Գյուղատնտեսական և գյուղատնտեսությանն առնչվող շուրջ 76 ՄԿՈՒ պետական կրթական (որակավորման) չափորոշիչների և համապատասխան ուսումնական պլանների՝ ձեռներեցության մոդուլի պարտադիր ներառմամբ մշակում և վերանայում» միջոցառման 40%-ի իրականացումը, ինչի արդյունքում մշակվել և վերանայվել են համապատասխանաբար 12 և 17 պետական կրթական չափորոշիչներ և համապատասխան մոդուլային ծրագրեր: Իրականացվել է չափորոշիչներ մշակող մասնագետների վերապատրաստում:

2017թ. մեկնարկել է «Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության կողմից իրականացվող Եվրամիության կողմից ֆինանսավորվող «Մասնագիտական կրթություն և զբաղվածություն հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդների համար» 2016-2017թթ. դրամաշնորհային մրցույթի 2-րդ փուլը՝ սոցիալական ձեռնարկություն հիմնելու և հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդների համար շարունակական մասնագիտական կրթություն, պրակտիկա և կայուն զբաղվածություն ապահովելու նպատակով: Ծրագրի շրջանակներում ՄԿՈՒ 5 հաստատությունների տրամադրվել են փոքր դրամաշնորհներ, ինչի արդյունքում հիմնվել են նորարարական սոցիալական ձեռնարկություններ՝ հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդների համար շարունակական մասնագիտական կրթություն և պրակտիկա ապահովելու նպատակով:

Ընթացքի մեջ է մագիստրատուրայի ՄԿՈՒ որակավորմամբ մասնագետների պատրաստման փորձնական ծրագիրը՝ ՀՀ մի քանի բուհերում:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության և Ավստրիական զարգացման գործակալության միջև «Օրգանական գյուղատնտեսության աջակցության նախաձեռնության» շրջանակներում կնքվել է փոխըմբռնման հուշագիր՝ «Օրգանական գյուղատնտեսության սկզբունքները» ուսումնական մոդուլի ներդրման նախագծի մասին: Հուշագրի շրջանակներում մշակվել է «Օրգանական գյուղատնտեսության սկզբունքները» ուսումնական մոդուլը, ինչպես նաև Մոդուլի ուսումնական ծրագիրը ներկայացնող ուսուցչի ձեռնարկ: Համաձայն «Կրթության ազգային ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի փորձագիտական եզրակացության՝ «Օրգանական գյուղատնտեսության սկզբունքները» ուսումնական մոդուլը խմբագրելուց հետո կարող է ներառվել գյուղատնտեսական մասնագիտությունների ուսուցման գործընթացում:

WorldSkills International-ի շրջանակում տրվել է WorldSkills Eurasia համագործակցության մեկնարկը: Նախագծի շրջանակներում չորս պետությունների՝ Հայաստանի, Ռուսաստանի

Դաշնության, Բելառուսի և Ղազախստանի ներկայացուցիչների միջև 2017թ. օգոստոսին Աստանայում ստորագրվել է WorldSkills Eurasia-ի ստեղծման մասին հռչակագիրը:

Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության հետ (GIZ) համատեղ՝ սեպտեմբերի 1-ից մի շարք մասնագիտությունների համար ՄԿՈՒ 4 ուսումնական հաստատություններում փորձարարական կարգով ներդրվել է դուալ կրթական համակարգ («Հաշվողական տեխնիկայի և ավտոմատացված համակարգերի ծրագրային ապահովում» Շիրակի տարածաշրջանային պետական քոլեջում, «Խմորման արտադրության տեխնոլոգիա և գինեգործություն»-Վայոց ձորի տարածաշրջանային պետական քոլեջում, «Զբոսաշրջության ծառայությունների կազմակերպում»-Երևանի պետական հումանիտար քոլեջում, «Զբոսաշրջություն», «Ավտոմոբիլային տրանսպորտի տեխնիկական սպասարկում և նորոգում» մասնագիտությունների գծով -Տավուշի տարածաշրջանային պետական քոլեջում):

Երկկողմ հարաբերությունները գործնական հիմքերի վրա դնելու նպատակով՝ 2017թ. փետրվարի 27-ին ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության և «Ռազմավարական զարգացման գործակալություն» ՀԿ-ի միջև կնքվել է փոխըմբռնման հուշագիր:

«Անուշավան Աբրահամյան» կրթական հիմնադրամը շարունակում է Հայաստանում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթօջախների համապարփակ և հարատև զարգացման ծրագիրը: Հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ և աջակցությամբ Հայաստանի Հանրապետության թվով 9 ՄԿՈւ ուսումնական հաստատություններում հիմնվել են «Արմաթ» ինժեներական լաբորատորիաների Վայոց ձորի և Արարատի տարածաշրջանային պետական քոլեջներում հիմնվել են գինեգործության մինի արտադրամասեր: Առաջիկայում նախատեսվում է եռակցման, ավտո-էլեկտրոնիկայի և դիագնոստիկայի, ոսկերչության արհեստանոցների հիմնումը ընտրված ՄԿՈւ ուսումնական հաստատություններում: Վայոց ձորի տարածաշրջանային պետական քոլեջին տրամադրվել է միկրո ավտոբուս՝ ուսանողների տեղափոխությունն ապահովելու համար:

Բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթության մասով.

2017 թվականի ընթացքում ՀՀ կառավարության կողմից հաստատվել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2017 թվականի հոկտեմբերի 19-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի հոկտեմբերի 23-ի N 1191-Ն որոշման մեջ լրացումներ կատարելու մասին» N 1326-Ն որոշումը: Որոշման նպատակն է Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն մասնագիտական կրթության մասնագիտությունների և որակավորումների ցանկում ավելացնել «Դատական փորձաքննություն», «Արդյունաբերական ճարտարագիտություն» և «Մեխատրոնիկա» մասնագիտությունները:

Հաստատվել է ՀՀ բուհերի առկա ուսուցմամբ բակալավրի ու անընդհատ և ինտեգրացված կրթական ծրագրով 2018/2019 ուսումնական տարվա մասնագիտությունների և ընդունելության քննությունների ցանկը:

Պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայություն անցած ուսանողներին, ովքեր չեն հաղթահարել բուհի կողմից սահմանված միջին որակական գնահատականի (ՄՈԳ) շեմը, առաջարկվել է ուսման վարձի փոխհատուցում իրականացնելիս սահմանել այլ նվազագույն ՄՈԳ-ի շեմ:

ՀՀ 16 պետական և 1 ոչ պետական բուհեր անցել են ինստիտուցիոնալ հավատարմագրում, 4 ոչ պետական բուհեր պայմանագրային ինստիտուցիոնալ հավատարմագրում՝

«Մասնագիտական կրթության որակի ապահովման ազգային կենտրոն» հիմնադրամի կողմից:

Erasmus+ ծրագրի Կարողությունների զարգացման գործողության ներքո 2017 թվականի ընթացքում իրականացվել է 16 ծրագիր, որոնցից 5-ը համակարգվել են հայկական բուհերի կողմից:

Եվրոպայի Միության և Եվրոպայի Խորհրդի Արևելյան համագործակցության երկրների համար 2015-2017թթ. Գործընկերության և համագործակցության շրջանակի ներքո, ՀՀ ԿԳ նախարարության հետ համատեղ իրականացվել է «Հայաստանի բարձրագույն կրթության համակարգում բարեվարքության ամրապնդում և կոռուպցիայի դեմ պայքար» ծրագիրը:

Համաձայն ՀՀ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում ուսանողական նպաստ և պետական կրթաթոշակ տալու մասին կարգի պահանջների՝ պետության կողմից շարունակվում է իրականացվել սոցիալապես անապահով ընտանիքների ուսանողների ուսման վարձավճարների փոխհատուցում՝ 50-100%-ի չափով:

Ներդիր 8.2

Նախադպրոցական հաստատությունների գործունեություն

2017թ. ՀՀ-ում գործել է 868 համայնքային, գերատեսչական և ոչ պետական նախադպրոցական հաստատություն (ՆԴՀ), որոնցից 666-ը՝ մանկապարտեզ, 67-ը՝ մսուր-մանկապարտեզ, 135-ը՝ դպրոց-մանկապարտեզ: ՆԴՀ-ների ընդհանուր քանակից 808-ը համայնքային ենթակայության է, 10-ը՝ գերատեսչական և 50-ը՝ ոչ պետական: Երեխաների ընդգրկվածությունը ՆԴՀ-ներում (0-5 տարեկան բնակչության թվաքանակից) կազմել է 30.9%, քաղաքներում՝ 36.6%, գյուղերում՝ 20.6%: Մեկ խմբում երեխաների միջին թվաքանակը կազմել է 26 երեխա, տեղերի փաստացի զբաղվածությունը՝ 87.2%: Միջին հաշվով մեկ ՆԴՀ հաճախել է 88 երեխա, մեկ մանկավարժին բաժին է ընկել 12 երեխա: ՆԴՀ-ների շենքերի ընդհանուր մակերեսը կազմել է 744.9 հազ. քառ. մ: ՆԴՀ-ներին կից (օժանդակ) տարածքի մակերեսը կազմել է 618.7 հազ. քառ. մ:

ՆԴՀ-ների գործունեության ցուցանիշներն ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

	ՆԴՀ-ների քանակը, միավոր	այդ թվում՝ ըստ աշխատանքային ռեժիմի		Խմբերի քանակը, միավոր		Տեղերի քանակը, միավոր	Երեխաների թվաքանակը, մարդ	
		հնգօրյա	վեցօրյա	ընդամենը	որից՝ 3 և բարձր տարիքի երեխաների		ընդամենը	նրանցից՝ աղջիկներ
ք.Երևան	220	203	17	1 165	1 052	35 199	32 826	16 110
Արագածոտն	30	30	-	87	81	2 060	2 058	1 049
Արարատ	80	80	-	225	210	8 180	6 496	3 141
Արմավիր	98	98	-	248	230	7 540	6 054	2 836
Գեղարքունիք	39	39	-	104	99	3 620	3 096	1 512
Լոռի	94	94	-	191	182	5 612	5 144	2 515
Կոտայք	53	53	-	242	224	8 435	6 367	3 012
Շիրակ	101	101	-	239	218	6 354	5 200	2 493
Սյունիք	59	59	-	186	155	4 615	4 419	2 132
Վայոց ձոր	31	31	-	57	56	1 672	1 289	604
Տավուշ	63	63	-	146	130	4 359	3 463	1 713
Ընդամենը ՀՀ	**868**	**851**	**17**	**2 890**	**2 637**	**87 646**	**76 412**	**37 117**

ՆԴՀ-ներ հաճախող երեխաների թվաքանակն ըստ տարիքի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

մարդ

	Մինչև 1.5 տարեկան		1.5–ից մինչև 3 տարեկան		3 – 5 տարեկան		6 տարեկան		7 տարեկան	
	ընդա-մենը	նրան-ցից՝ աղջիկ-ներ	ընդա-մենը	նրան-ցից՝ աղջիկ-ներ	ընդա-մենը	նրան-ցից՝ աղջիկ-ներ	ընդա-մենը	նրան-ցից՝ աղջիկ-ներ	ընդա-մենը	նրան-ցից՝ աղջիկ-ներ
ք.Երևան	157	68	2 793	1 353	20 357	10 023	9 505	4 658	14	8
Արագածոտն	-	-	161	92	1 028	477	697	395	172	85
Արարատ	-	-	356	161	3 840	2 013	2 225	916	75	51
Արմավիր	-	-	327	162	3 578	1 689	2 101	963	48	22
Գեղարքունիք	-	-	123	67	1 744	843	1 171	569	58	33
Լոռի	-	-	205	117	3 003	1 438	1 936	960	-	-
Կոտայք	-	-	394	157	3 927	1 883	2 046	972	-	-
Շիրակ	-	-	391	172	2 548	1 183	2 192	1 107	69	31
Սյունիք	1	-	632	328	2 609	1 269	1 166	527	11	8
Վայոց ձոր	-	-	13	5	824	380	443	215	9	4
Տավուշ	-	-	280	141	2 029	1 004	1 148	565	6	3
Ընդամենը ՀՀ	**158**	**68**	**5 675**	**2 755**	**45 487**	**22 202**	**24 630**	**11 847**	**462**	**245**

Երեխաների ընդգրկվածությունը նախադպրոցական հաստատություններում (0-5 տարեկան բնակչությունից) ըստ սեռի և տարիքային խմբի, 2013-2017թթ.

%

		2013	2014	2015	2016	2017
Աղջիկներ	ընդամենը	28.3	29.9	30.3	30.4	32.0
	0-2 տարեկան բնակչությունից	6.5	6.6	6.4	5.8	4.9
	3-5 տարեկան բնակչությունից	49.7	52.9	54.2	55.2	58.5
Տղաներ	ընդամենը	26.4	27.7	27.2	27.6	30.0
	0-2 տարեկան բնակչությունից	6.1	5.8	5.4	5.2	4.7
	3-5 տարեկան բնակչությունից	46.3	49.2	48.9	50.0	54.5
Ընդամենը		**27.3**	**28.7**	**28.6**	**28.9**	**30.9**
0-2 տարեկան բնակչությունից		**6.3**	**6.2**	**5.8**	**5.5**	**4.8**
3-5 տարեկան բնակչությունից		**47.9**	**50.9**	**51.4**	**52.4**	**56.4**

Հանրակրթական հաստատությունների գործունեություն
Հանրակրթության հիմնական ցուցանիշները, 2017-2018 ուս. Տարի

Դպրոց-ների քանակը, միավոր	Աշակերտների թվաքանակը, մարդ		Աշակերտների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը, %[1]				Ավարտական վկայական ստացածների թվաքանակը 2017թ., մարդ		Ուսուցիչ-ների թվա-քանակը, մարդ
			ընդա-մենը	այդ թվում՝ ըստ կրթական աստիճանի					
				տարրա-կան	հիմնա-կան	ավագ[2]			
	ընդա-մենը	1-ին դա-սարանում					հիմնական կրթությամբ	միջնակարգ կրթությամբ	
1 421	368 722	39 187	85.7	91.3	90.1	65.5	29 362	18 749	38 270

Հանրակրթական հաստատությունների քանակական բաշխվածություն:

2017/2018 ուսումնական տարում հանրապետությունում գործել են հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող 1 421 հաստատություններ (այսուհետ՝ դպրոցներ):

Հանրակրթական դպրոցների քանակն ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

միավոր

	Ընդա-մենը	այդ թվում՝		Քաղաքներում			Գյուղերում		
		պետա-կան	ոչ պե-տական	ընդա-մենը	այդ թվում՝		ընդա-մենը	այդ թվում՝	
					պետա-կան	ոչ պե-տական		պետա-կան	ոչ պե-տական
ք.Երևան	258	219	39	258	219	39	-	-	-
Արագածոտն	122	122	-	13	13	-	109	109	-
Արարատ	112	112	-	21	21	-	91	91	-
Արմավիր	122	120	2	28	26	2	94	94	-
Գեղարքունիք	126	126	-	27	27	-	99	99	-
Լոռի	163	163	-	59	59	-	104	104	-
Կոտայք	103	103	-	39	39	-	64	64	-
Շիրակ	167	162	5	53	49	4	114	113	1
Սյունիք	118	118	-	33	33	-	85	85	-
Վայոց ձոր	48	48	-	8	8	-	40	40	-
Տավուշ	82	81	1	19	18	1	63	63	-
Ընդամենը ՀՀ	**1 421**	**1 374**	**47**	**558**	**512**	**46**	**863**	**862**	**1**

[1] *Կրթահամակարգում համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշ՝ տվյալ կրթահամակարգի դասարանների աշակերտների ընդհանուր թվաքանակի տոկոսային մասնաբաժինն է մշտական բնակչության նույն կրթահամակարգի համար պաշտոնապես սահմանված տարիքային խմբի թվաքանակի նկատմամբ:*

[2] *Ավագ դպրոցում աշակերտների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը ցածր է, քանի որ հիմնական դպրոցն ավարտելուց հետո համապատասխան տարիքի բնակչության 15.9%-ն ուսումը շարունակել է նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում:*

Աշակերտների թվաքանակ և բաշխվածություն:

2017/2018 ուսումնական տարում հանրակրթական դպրոցների նախագծային հզորությունը (աշակերտական տեղերի նախատեսված քանակ) կազմել է 671 103 միավոր, աշակերտների թվաքանակը կազմել է 368 722 մարդ, որոնց 47.3%-ը աղջիկներ են: Դպրոցներում աշակերտների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը կազմել է 85.7%, ընդ որում, տարրական դպրոցում այն կազմել է 91.3%, հիմնական դպրոցում՝ 90.1%, ավագ դպրոցում՝ 65.5%: Աշակերտների զուտ ընդգրկվածության ցուցանիշը տարրական դպրոցում կազմել է 89.4%, հիմնական դպրոցում՝ 88.9%: Աշակերտների «ճշգրտված զուտ ընդգրկվածության» ցուցանիշը տարրական դպրոցում կազմել է 89.5%, հիմնական դպրոցում՝ 89.2%: Սեռային հավասարության ցուցանիշը կազմել է 1.03, ընդ որում, տարրական դպրոցում այն կազմել է 1.00, հիմնական դպրոցում՝ 1.01, ավագ դպրոցում՝ 1.17 [1]:

Հանրակրթական դպրոցների աշակերտների թվաքանակն ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

մարդ

	Պետական դպրոցներ			Ոչ պետական դպրոցներ			Ընդամենը		
	աղջիկ	տղա	ընդամենը	աղջիկ	տղա	ընդամենը	աղջիկ	տղա	ընդամենը
ք.Երևան	54 405	59 451	113 856	3 353	4 046	7 399	57 758	63 497	121 255
Արագածոտն	7 770	9 337	17 107	-	-	-	7 770	9 337	17 107
Արարատ	15 794	17 512	33 306	-	-	-	15 794	17 512	33 306
Արմավիր	15 619	18 150	33 769	286	250	536	15 905	18 400	34 305
Գեղարքունիք	13 076	15 442	28 518	-	-	-	13 076	15 442	28 518
Լոռի	14 296	15 274	29 570	-	-	-	14 296	15 274	29 570
Կոտայք	17 018	18 356	35 374	-	-	-	17 018	18 356	35 374
Շիրակ	14 049	15 922	29 971	126	217	343	14 175	16 139	30 314
Սյունիք	7 958	8 490	16 448	-	-	-	7 958	8 490	16 448
Վայոց ձոր	2 953	3 321	6 274	-	-	-	2 953	3 321	6 274
Տավուշ	7 744	8 384	16 128	63	60	123	7 807	8 444	16 251
Ընդամենը ՀՀ	**170 682**	**189 639**	**360 321**	**3 828**	**4 573**	**8 401**	**174 510**	**194 212**	**368 722**

Հանրակրթական դպրոցներից հեռացած (ուսումն անավարտ թողած) աշակերտների թվաքանակն ըստ պատճառի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարվա սկզբին

մարդ

	Ընդա-մենը	այդ թվում՝ ըստ պատճառի							
		սոցիալ-տնտեսա-կան վատ պայման-ներ	ծնողները չեն ուղար-կում դպրոց (թույլ չեն տալիս)	անկարողություն				տեղա-փոխվել է քրեակա-տարողա-կան հիմ-նարկ	մահա-ցել է
				լսողա-կան խան-գարում	տեսողա-կան խան-գարում	հենա-շարժո-ղական	մտավոր թերզար-գացում		
ք.Երևան	46	42	3	-	-	-	-	-	1
Արագածոտն	63	52	2	1	-	2	5	-	1

[1] *Կրթահամակարգում սեռային հավասարության ցուցանիշ՝ տվյալ կրթահամակարգում տղաների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ աղջիկների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցն է:*

Արարատ	16	7	5	-	-	-	1	-	3
Արմավիր	45	32	11	-	-	1	1	-	-
Գեղարքունիք	31	7	20	-	1	-	2	-	1
Լոռի	19	11	5	-	-	-	-	-	3
Կոտայք	8	5	1	-	-	1	-	-	1
Շիրակ	32	19	9	-	-	-	-	4	-
Սյունիք	8	2	6	-	-	-	-	-	-
Վայոց ձոր	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Տավուշ	5	2	3	-	-	-	-	-	-
Ընդամենը ՀՀ	**274**	**179**	**66**	**1**	**1**	**4**	**9**	**4**	**10**

Հանրակրթական դպրոցներում աշակերտների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշն ըստ սեռի, 2013-2017թթ.

%

	Ընդամենը	Աղջիկներ	Տղաներ
2013	87.9	90.5	85.7
2014	87.8	89.9	85.9
2015	86.4	88.3	84.6
2016	86.0	87.5	84.7
2017	85.7	87.0	84.6

Հանրակրթական դպրոցներում սեռային հավասարության ցուցանիշն ըստ հանրակրթական ծրագրերի մակարդակի (տղաների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ աղջիկների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը), 2013-2017թթ.

	Տարրական դպրոց	Հիմնական դպրոց	Ավագ դպրոց	Ընդամենը
2013	1.01	1.02	1.22	1.06
2014	1.01	1.01	1.22	1.05
2015	1.00	1.01	1.20	1.04
2016	1.00	1.01	1.21	1.03
2017	1.00	1.01	1.17	1.03

Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթություն

2017/2018 ուսումնական տարում հանրապետությունում գործել են նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ծրագիր իրականացնող 44 պետական ուսումնական հաստատություններ, որոնցից 25-ը՝ նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և 19-ը՝ միջին մասնագիտական: Ուսումնառությունն իրականացվել է հիմնական և միջնակարգ կրթության հիմքի վրա: Ուսանողների թվաքանակը կազմել է 6 500, որոնց 29.4%-ը կանայք են: Անվճար ուսուցման համակարգում սովորել է ուսանողների 97.6%-ը, իսկ վճարովի՝2.4%-ը: Ուսանողների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը կազմել է 8.6% (կանանց՝ 5.4%, տղամարդկանց՝ 11.4%), սեռային հավասարության ցուցանիշը (տղամարդկանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ կանանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը)՝ 0.48:

Ուսումնական հաստատություններ ընդունվածների թվաքանակն անվճար և վճարովի ուսուցման համակարգերում ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

մարդ

	Ընդունվածների թվաքանակը		այդ թվում`			
			անվճար		վճարովի	
	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք
ք.Երևան	1 055	350	952	316	103	34
Արագածոտն	137	64	137	64	-	-
Արարատ	169	89	167	88	2	1
Արմավիր	45	32	45	32	-	-
Գեղարքունիք	263	61	263	61	-	-
Լոռի	244	64	244	64	-	-
Կոտայք	335	119	334	119	1	-
Շիրակ	683	283	637	251	46	32
Սյունիք	220	79	220	79	-	-
Վայոց ձոր	34	12	34	12	-	-
Տավուշ	113	45	113	45	-	-
Ընդամենը ՀՀ	**3 298**	**1 198**	**3 146**	**1 131**	**152**	**67**

Ուսումնական հաստատությունների ուսանողների թվաքանակն անվճար և վճարովի ուսուցման համակարգերում ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

	Հաստատությունների քանակը, միավոր		Ուսանողների թվաքանակը, մարդ		այդ թվում`			
					անվճար		վճարովի	
	նախամասնագիտական (արհեստագործական)	միջին մասնագիտական	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք	ընդա-մենը	նրանցից` կանայք
ք.Երևան	7	3	2 282	672	2 181	638	101	34
Արագածոտն	2	-	229	95	229	95	-	-
Արարատ	-	1	315	102	313	101	2	1
Արմավիր	1	-	148	102	147	101	1	1
Գեղարքունիք	1	3	515	85	515	85	-	-
Լոռի	2	2	505	110	502	110	3	-
Կոտայք	5	2	682	183	681	183	1	-
Շիրակ	5	1	1 060	362	1 014	330	46	32
Սյունիք	1	4	454	118	452	118	2	-
Վայոց ձոր	-	1	73	21	73	21	-	-
Տավուշ	1	2	237	63	237	63	-	-
Ընդամենը ՀՀ	**25**	**19**	**6 500**	**1 913**	**6 344**	**1 845**	**156**	**68**

Ուսումնական հաստատությունների շրջանավարտների թվաքանակն անվճար և վճարովի ուսուցման համակարգերում ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017թ.

մարդ

	Շրջանավարտների թվաքանակը		այդ թվում`			
	ընդամենը	նրանցից` կանայք	անվճար		վճարովի	
			ընդամենը	նրանցից` կանայք	ընդամենը	նրանցից` կանայք
ք.Երևան	892	284	885	284	7	-
Արագածոտն	106	55	106	55	-	-
Արարատ	147	69	147	69	-	-
Արմավիր	30	20	30	20	-	-
Գեղարքունիք	220	65	220	65	-	-
Լոռի	179	58	176	58	3	-
Կոտայք	284	101	283	101	1	-
Շիրակ	480	224	480	224	-	-
Սյունիք	175	65	175	65	-	-
Վայոց ձոր	38	20	38	20	-	-
Տավուշ	120	45	120	45	-	-
Ընդամենը ՀՀ	**2 671**	**1 006**	**2 660**	**1 006**	11	**-**

Միջին մասնագիտական կրթություն

Հանրապետության միջին մասնագիտական 93 պետական և ոչ պետական ուսումնական հաստատություններում (ՄՄՈւՀ) 2017/2018 ուսումնական տարում ընդունվել է 8 554 (կանայք` 54.3%), սովորել` 23 063 (կանայք` 53.9%), ավարտել` 7 164 (կանայք` 56.3%) մարդ: Ուսումնառությունն իրականացվել է հիմնական և միջնակարգ կրթության հիմքի վրա: Ուսանողների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը կազմել է 11.5% (կանանց` 13.1%, տղամարդկանց` 10.0%), սեռային հավասարության ցուցանիշը (տղամարդկանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ կանանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը)` 1.31:

Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների թվաքանակի շարժն ըստ ուսուցման ձևի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

	ՄՄՈՒՀ-ների քանակը, միավոր	Ընդունվել են, մարդ		Ուսանողների թվաքանակը, մարդ		Ավարտել են 2017թ., մարդ	
		ընդամենը	նրանցից` կանայք	ընդամենը	նրանցից` կանայք	ընդամենը	նրանցից` կանայք
ք.Երևան	34	4 484	2 502	12 118	6 780	3 813	2 205
Արագածոտն	1	96	58	216	107	81	57
Արարատ	4	433	244	1 198	615	360	191
Արմավիր	5	481	241	1 257	629	304	180
Գեղարքունիք	8	463	243	1 196	667	388	229
Լոռի	10	696	371	1 812	1 025	564	351
Կոտայք	6	463	236	1 306	601	377	127
Շիրակ	11	662	367	1 975	1 042	529	303

Սյունիք	7	419	222	1 093	560	435	243
Վայոց ձոր	1	62	31	164	91	62	35
Տավուշ	6	295	129	728	324	251	115
Ընդամենը ՀՀ	**93**	**8 554**	**4 644**	**23 063**	**12 441**	**7 164**	**4 036**

Բարձրագույն մասնագիտական կրթություն

Բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանի կրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների գործունեություն:

2017/2018 ուսումնական տարում հանրապետության 61 բարձրագույն պետական և ոչ պետական ուսումնական հաստատություններ (ԲՈւՀ) և 12 մասնաճյուղեր բարձրագույն կրթության առաջին աստիճանում իրականացրել են մասնագիտական կրթություն բակալավրի ծրագրերով: Այդ հաստատություններ ընդունվել է 15 538 (կանայք՝ 49.4%), սովորել՝ 78 747 (կանայք՝ 52.6%), ավարտել՝ 17 787 (կանայք՝ 61.3%) մարդ: Ուսանողների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը կազմել է 56.4% (կանանց՝ 61.8%, տղամարդկանց՝ 51.5%), սեռային հավասարության ցուցանիշը (տղամարդկանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ կանանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը)՝ 1.20:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսանողների թվաքանակի շարժն ըստ ուսուցման ձևի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

	ԲՈւՀ-երի քանակը, միավոր	Մասնա– ճյուղերի քանակը, միավոր	Ընդունվել են, մարդ		Ուսանողների թվա-քանակը, մարդ		Ավարտել են 2017թ., մարդ	
			ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք	ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք	ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք
ք.Երևան	49	-	13 074	6 320	66 594	34 461	14 779	9 001
Արմավիր	2	-	21	2	126	6	22	3
Գեղարքունիք	2	-	225	95	1 222	600	357	217
Լոռի	2	2	675	396	3 464	2 167	801	536
Կոտայք	1	-	21	9	216	127	50	33
Շիրակ	3	5	801	495	3 576	2 222	947	617
Սյունիք	2	2	360	145	1 718	843	362	193
Վայոց ձոր	-	1	24	19	214	133	51	39
Տավուշ	-	2	337	194	1 617	882	418	269
Ընդամենը ՀՀ	**61**	**12**	**15 538**	**7 675**	**78 747**	**41 441**	**17 787**	**10 908**

Բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանի կրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների և գիտական կազմակերպությունների գործունեություն:

2017/2018 ուսումնական տարում հանրապետության 33 բարձրագույն պետական և ոչ պետական ուսումնական հաստատություններ (ԲՈՒՀ) ու 9 մասնաճյուղեր և 4 գիտական կազմակերպություններ բարձրագույն կրթության երկրորդ աստիճանում իրականացրել են մասնագիտական կրթություն մագիստրոսի ծրագրերով: Այդ կազմակերպություններ ընդունվել է

6 192 (կանայք՝ 69.3%), սովորել՝ 11 793 (կանայք՝ 66.9%), ավարտել՝ 4 613 (կանայք՝ 57.5%) մարդ: Ուսանողների համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշը կազմել է 14.8% (կանանց՝ 19.6%, տղամարդկանց՝ 9.9%), սեռային հավասարության ցուցանիշը (տղամարդկանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի նկատմամբ կանանց համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշի հարաբերակցության գործակիցը)՝ 1.98:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների և գիտական կազմակերպությունների ուսանողների թվաքանակի շարժն ըստ ուսուցման ձևի, ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի, 2017/2018 ուս. տարի

	ԲՈւՀ-երի քանակը, միավոր	Մասնա–ճյուղերի քանակը, միավոր	Գիտական կազմակեր-պությունների քանակը, միավոր	Ընդունվել են, մարդ		Ուսանողների թվա-քանակը, մարդ		Ավարտել են 2017թ., մարդ	
				ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք	ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք	ընդա-մենը	նրանցից՝ կանայք
ք.Երևան	28	-	3	5 494	3 765	10 505	6 973	4 276	2 430
Արմավիր	1	-	-	21	-	48	-	10	-
Գեղարքունիք	1	-	-	78	53	154	95	29	9
Լոռի	2	2	-	121	98	224	159	49	24
Շիրակ	1	5	1	371	285	643	487	145	118
Սյունիք	-	1	-	94	84	178	148	76	57
Վայոց ձոր	-	1	-	13	8	41	24	28	13
Ընդամենը ՀՀ	**33**	**9**	**4**	**6 192**	**4 293**	**11 793**	**7 886**	**4 613**	**2 651**

8.1. Ընդգրկվածությունը կրթության համակարգում

Հանրակրթական դպրոցներում աշակերտների համախառն ընդգրկվածությունն ըստ կրթական ծրագրերի 2017/2018 ուսումնական տարում ներկայացված է Գծապատկեր 8.1-ում[1]:

[1] Կրթության համակարգում ընդգրկվածության աստիճանը բերված է ըստ վարչական ռեգիստրների կողմից տրամադրված տեղեկատվության և կարող է տարբերվել ՏՏԿԱՀ տվյալներից:

Գծապատկեր 8.1. Հայաստան. Հանրակրթական դպրոցներում աշակերտների համախառն ընդգրկվածությունն ըստ կրթական ծրագրերի, 2017/2018 ուսումնական տարում

(տոկոսներով)

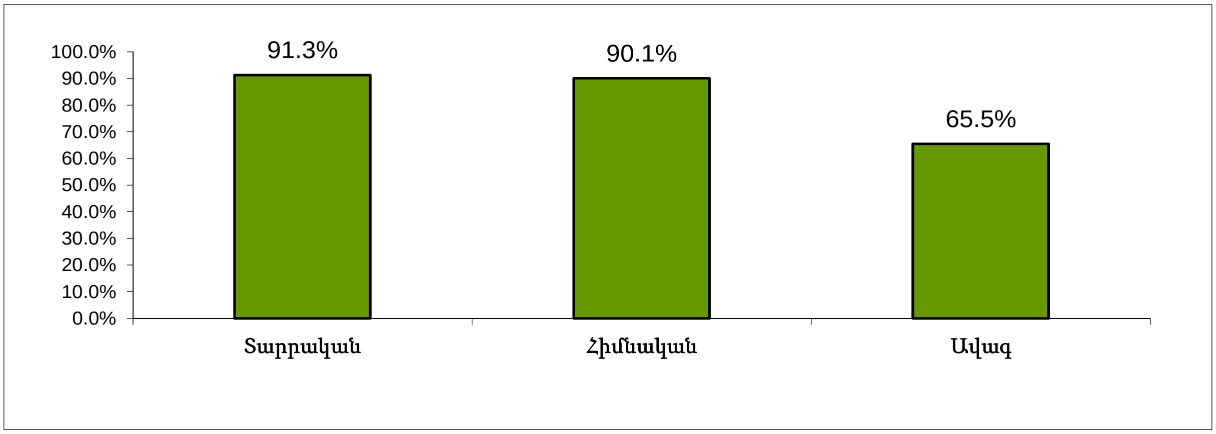

Աղբյուրը. *ՀՀ ԿԿ 2017թ.*

Ըստ պաշտոնական վիճակագրության տվյալների՝ 2017թ.-ին հանրապետությունում նախադպրոցական հաստատություններում երեխաների ընդգրկվածությունը (0-5 տարեկան բնակչության թվաքանակից) կազմել է 30.9% (քաղաքներում՝ 36.6%, գյուղերում՝ 20.6%), իսկ 3-5 տարեկանների ընդգրկվածությունը՝ 56.4%:

Ըստ տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների՝ նախադպրոցական հաստատություններում համախառն ընդգրկվածությունը (մինչև 6 տարեկան երեխաների թվաքանակից) կազմել է 27% և տարբերվում է ըստ աղքատության մակարդակի: Ոչ աղքատ տնային տնտեսություններում այն կազմել է 29%, աղքատ (առանց ծայրահեղ աղքատների) և ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսություններում համապատասխանաբար՝ 22% և 23%: Նախադպրոցական հաստատություններում համախառն ընդգրկվածությունը (մինչև 6 տարեկան երեխաների թվաքանակից) տարբերվում է ըստ սպառման ազրեգատի քվինտիլային խմբերի: Առաջին քվինտիլային խմբում այն կազմել է 23%, երկրորդում՝ 21%, երրորդում՝ 29%, չորրորդում՝ 33%, հինգերորդում՝ 35%:

Տնային տնտեսությունների կողմից ուսման համար կատարված վճարները

Ըստ տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների, 2017թ.-ին ուսման համար կատարված վճարները տնային տնտեսությունների ոչ պարենային ապրանքների և ծառայությունների համար կատարված ծախսերում կազմել են 4.0% (Աղյուսակ A6.1, Գծապատկեր 8.2):

Գծապատկեր 8.2 Հայաստան. Ուսման համար կատարվող վճարների մասնաբաժինը տնային տնտեսությունների ոչ պարենային ապրանքների ու ծառայությունների համար կատարվող ծախսերում, ըստ բնակավայրերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

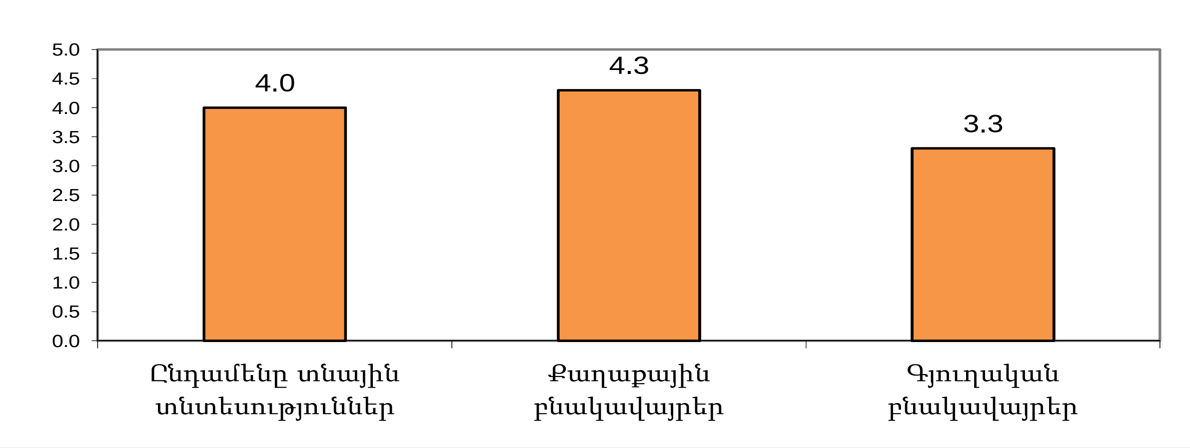

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ըստ տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների, 2017թ.-ին, ընդհանուր առմամբ, մինչև 6 տարեկան 10 երեխայից ավելի քան 7-ը (72.8%) չի հաճախել նախադպրոցական հաստատություն: Պատասխաններից երևում է, որ որպես հիմնական պատճառներ նշել են, որ երեխայի մայրը չի աշխատում՝ 53.2%, մանկապարտեզ չկա՝ 27.6%, դրանից օգտվելը թանկ է՝ 4.2% և 8.8%-ը պատասխանել է, որ արդեն դպրոց է գնում (Աղյուսակ 8.1):

Աղյուսակ 8.1. Հայաստան. Նախադպրոցական հաստատություն չհաճախելու պատճառները, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
Շատ թանկ է	9.3	3.2	1.5	2.3	1.6	4.2
Վատ են կերակրում	0.5	0.6	-	0.3	1.3	0.5
Աշխատանքի ժամերը հարմար չեն	0.4	0.9	3.0	2.4	0.3	1.4
Վարակիչ հիվանդությունների վտանգ կա	1.9	2.6	1.6	0.3	3.4	1.9
Նախադպրոցական հաստատությունը փակ է	0.2	-	-	0.4	0.5	0.2
Ծառայության որակը ցածր է	1.3	2.9	0.9	1.4	2.0	1.7
Մայրը չի աշխատում	54.6	60.2	50.3	55.5	38.4	53.2
Մանկապարտեզ չկա	21.2	21.3	31.7	29.3	45.3	27.6
Արդեն դպրոց է գնում	9.7	8.3	10.2	8.1	6.8	8.8
Այլ	0.9	-	0.8	-	0.4	0.5
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ամենաաղքատ և ամենահարուստ քվինտիլային խմբերի միջև առկա է տարբերություն: Ամենաաղքատ 1-ին քվինտիլի հարցվողների 9.3%-ը նշել է, որ նախադպրոցական կրթությունը շատ թանկ է, այն ժամանակ, երբ այդ նույն պատճառը նշել է ամենահարուստ քվինտիլի հարցվողների 1.6%-ը (Աղյուսակ 8.1):

Մատչելիության կարևոր ցուցանիշներից է ամենամոտ նախադպրոցական հաստատության հեռավորությունը տնային տնտեսությունից: Ըստ 2017թ.-ի հետազոտության տվյալների, գյուղաբնակ տնային տնտեսությունների 57.3%-ը պատասխանել է, որ նախադպրոցական հաստատությունը գտնվում է մինչև 1 կմ հեռավորության վրա (ամենաաղքատ և ամենահարուստ քվինտիլային խմբերի, համապատասխանաբար՝ 58.3% և 54.3%-ը): Միևնույն ժամանակ տնային տնտեսությունների 7.7%-ը պատասխանել է, որ այն գտնվում է 10 կմ-ից հեռու: Ամենահարուստների 4.8%-ը և ամենաաղքատների 9.8%-ը պատասխանել է, որ մոտակա նախադպրոցական հաստատությունը գտնվում է ավելի քան 10 կմ հեռավորության վրա: Ըստ քվինտիլային խմբերի, տվյալները բերված են Աղյուսակ 8.2-ում:

Աղյուսակ 8.2. Հայաստան. Նախադպրոցական հաստատությունների մատչելիությունը գյուղական բնակավայրերում, ըստ սպառման քվինտիլների և երթևեկության միջոցների 2017թ.

(տոկոսներով)

Գյուղական վայրեր	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
Ամենամոտ նախադպրոցական հաստատության հեռավորությունը						
0-1 կմ	58.3	61.5	54.9	56.7	54.3	57.3
1-3 կմ	17.8	20.2	21.2	27.3	26.0	22.4
4-5 կմ	3.9	1.3	2.7	1.4	2.4	2.3
6-10 կմ	10.2	8.2	12.2	9.2	12.5	10.3
>10 կմ	9.8	8.8	9.0	5.4	4.8	7.7
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Երթևեկության միջոցը նախադպրոցական հաստատություն հասնելու համար						
Ավտոմեքենա	10.3	17.5	23.1	20.1	25.9	19.0
Ավտոբուս	19.6	12.4	14.1	9.2	8.7	12.9
Տաքսի	1.1	1.0	0.7	0.3	0.7	0.8
Գնացք	-	-	0.3	-	-	0.1
Այլ	-	-	-	0.1	-	0.0
Ոտքով	69.0	69.1	61.8	70.3	64.7	67.2
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Տարրական (1-4 դասարաններ)

Ըստ ՏՏԿԱՀ-ի արդյունքների՝ տարրական (1-4) դասարաններում համախառն ընդգրկվածությունը 2017թ.-ին կազմել է 98% և շատ չի տարբերվում ըստ աղքատության մակարդակի: Տարրական կրթահամակարգում համախառն ընդգրկվածությունը ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների համար կազմել է 97%, աղքատ տնային տնտեսությունների (առանց

ծայրահեղ աղքատների)՝ 99% և ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսությունների համար՝ 102%*: Ամենաաղքատ առաջին քվինտիլում համախառն ընդգրկվածությունը կազմել է 100%, երրորդ քվինտիլում՝ 99%, չորրորդ քվինտիլում՝ 94%, երկրորդ և հինգերորդ քվինտիլում՝ 97%:

Տարրական դասարաններում սովորող երեխա ունեցող տնային տնտեսությունների միջին ամսական ծախսը մեկ աշակերտի հաշվով կազմել է 2 639 դրամ, որից դասագրքերի վրա՝ 31.1%, վարձավճարի համար՝ 7.2%, մասնավոր դասերի համար՝ 13.1% և ուսման այլ ծախսերի վրա՝48.6%: Եթե տարրական դասարաններում սովորող երեխա ունեցող տնային տնտեսությունների միջին ամսական ծախսը մեկ աշակերտի հաշվով կազմել է 2 639 դրամ, ապա ոչ աղքատներինը՝ 2 951 դրամ, աղքատներինը (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 1 981 դրամ և ծայրահեղ աղքատներինը՝ 1 321 դրամ

Միջին դպրոց (5-9 դասարաններ)

Ինչ վերաբերում է միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) համախառն ընդգրկվածությանը, ապա ըստ ՏՏԿԱՀ-ի արդյունքների՝ միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) համախառն ընդգրկվածությունը 2017թ.-ին կազմել է 100%: Միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) համախառն ընդգրկվածությունը ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների համար կազմել է 97%, աղքատ (առանց ծայրահեղ աղքատների) տնային տնտեսությունների համար՝ 101%* և ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսությունների համար՝ 100%: Միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) համախառն ընդգրկվածությունը առաջին քվինտիլում կազմել է՝ 99%, երկրորդ քվինտիլում՝ 98%, երրորդ քվինտիլում՝ 96%, չորրորդ քվինտիլում՝ 102%* և հինգերորդ քվինտիլում՝ 97%:

Այն տնային տնտեսությունները, որոնք 2017թ.-ին ունեին միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) սովորող աշակերտ, միջինում ծախսել են մեկ աշակերտի հաշվով ամսական 3 079 դրամ, որից՝ դասագրքերի վրա՝ 38.4%, մասնավոր դասերի համար՝14.7%, վարձավճարի համար՝ 1.6%, իսկ կրթության այլ ծախսերի վրա՝ 45.3%: Եթե միջին դպրոցներում (5-9 դասարաններում) սովորող աշակերտ ունեցող տնային տնտեսությունը մեկ աշակերտի հաշվով միջինում ծախսել է ամսական 3 079 դրամ, ապա ոչ աղքատները՝ 3 299 դրամ, աղքատները (առանց ծայրահեղ աղքատների)՝ 2 627 դրամ և ծայրահեղ աղքատները՝ 1 211 դրամ:

Հիմնական կրթություն ստանալուց հետո (որը ներառում է տարրական և միջին կրթությունը) կրթական համակարգից համապատասխան տարիքի երեխաների մի մասը դուրս է մնում:

Քանի որ պարտադիր կրթությունը Հայաստանում անվճար է, ուսումնական ծախսերը տարրական և հիմնական կրթության մակարդակներում սովորողներ ունեցող տնային տնտեսությունների համար այդքան էլ խնդիր չեն, բայց, նույնիսկ այդ ուսումնական ծախսերը բեռ են տնային տնտեսությունների համար, առավել ևս ավելի ծանր բեռ բարձր դասարաններում սովորող երեխաներ ունեցողների համար:

---

* Կրթահամակարգում համախառն ընդգրկվածության ցուցանիշ՝ տվյալ կրթահամակարգի դասարանների աշակերտների ընդհանուր թվաքանակի տոկոսային մասնաբաժինն է մշտական բնակչության նույն կրթահամակարգի համար պաշտոնապես սահմանված տարիքային խմբի թվաքանակի նկատմամբ:

Ավագ դպրոց (10-12 դասարաններ)

Ըստ ՏՏԿԱՀ-ի արդյունքների՝ ավագ դպրոցներում համախառն ընդգրկվածությունը (15-17 տարիքային խումբ) կազմել է 64%: Ավագ դպրոցներում համախառն ընդգրկվածությունը ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների համար կազմել է 66%, աղքատ տնային տնտեսությունների (առանց ծայրահեղ աղքատների) համար՝ 61%, ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսությունների համար՝ 58%:

Ավագ դասարաններում սովորող երեխա ունեցող տնային տնտեսություններում միջին ամսական ծախսը մեկ աշակերտի հաշվով կազմել է 5 927 դրամ, որից մասնավոր դասերի վրա՝ 43.4%, դասագրքերի վրա՝ 24.2%, վարձավճարի վրա՝ 4.1%, իսկ այլ ծախսերի վրա՝ 28.3%: Ավագ դասարաններում սովորող երեխա ունեցող տնային տնտեսություններում միջին ամսական ծախսը մեկ աշակերտի հաշվով, ըստ աղքատության մակարդակի կազմել է՝ ոչ աղքատների համար 7 471 դրամ, որից մասնավոր դասերի վրա՝ 48.9%, դասագրքերի վրա՝ 20.9%, վարձավճարի վրա՝ 4.8% և այլ ծախսերի վրա՝ 25.4%: Աղքատների (առանց ծայրահեղ աղքատների) համար համապատասխանաբար՝ 2 727 դրամ, որից դասագրքերի վրա՝ 43.7%, այլ ծախսերի վրա՝ 45.2%, մասնավոր դասերի վրա՝ 11.1%, ծայրահեղ աղքատների համար՝ 1 580 դրամ, որից դասագրքերի վրա՝ 58.7%, այլ ծախսերի վրա՝ 41.3%, իսկ մասնավոր դասերի վրա ծախսեր չեն եղել:

Տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքում ստացված տեղեկատվության համաձայն, 2017թ.-ի ընթացքում 15-17 տարեկան երեխաների 11.3%-ը որևէ ուսումնական հաստատություն չի հաճախել: Նրանց գերակշիռ մասը՝ 83.1%-ը, պատճառաբանել է, որ ավարտել է դպրոցը կամ կրթությունը, 2.8%-ը դպրոց չի հաճախել առողջական խնդիրների պատճառով, 3.1%-ը չի ցանկացել այլևս սովորել, իսկ 3.0%-ի համար կրթական ծառայությունները շատ թանկ են, և, դրանով պայմանավորված, նրանք թողել են ուսումը: Մնացածը չեն հաճախել դպրոց այլ պատճառներով:

Բարձրագույն կրթական հաստատություններ

Ի տարբերություն հիմնական կրթության, միջնակարգ դպրոցի բարձր դասարաններում և բարձրագույն կրթական հաստատություններում սովորողների ընդգրկվածությունը համեմատաբար ավելի ցածր է, իսկ աղքատ և ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների ընգրկվածության տարբերությունը՝ բավականին ակնհայտ: Բարձրագույն կրթության հետ կապված մեծ ծախսերը, և հատկապես, դրանց մատչելիությունը, կրթություն ստանալուց հետո բարձր աշխատավարձ ստանալու ցածր հավանականությունը, այն հիմնական պատճառներն են, որով կարելի է բացատրել հիմնական և, մասնավորապես, ընդհանուր միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո աղքատ տնային տնտեսությունների համապատասխան տարիքի բնակչության կրթական համակարգից դուրս մնալը:

Ըստ ՏՏԿԱՀ-ի արդյունքների՝ բարձրագույն կրթական հաստատություններում համախառն ընդգրկվածությունը (18-22 տարիքային խումբ) կազմել է 47%: Բարձրագույն կրթական հաստատություններում ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների համախառն ընդգրկվածությունը կազմել է 53%, աղքատ (առանց ծայրահեղ աղքատների) տնային տնտեսություններինը՝ 29% և ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսություններինը՝ 0%: Բարձրագույն կրթական հաստատություններում համախառն ընդգրկվածությունն

ամենաաղքատ քվինտիլում կազմել է 26%, երկրորդում՝ 29%, երրորդում՝ 15%, չորրորդում՝ 50% և ամենահարուստ հինգերորդում՝ 89%:

Բարձրագույն կրթական հաստատություններում սովորող երեխա ունեցող տնային տնտեսություններում միջին ամսական ծախսը մեկ սովորողի հաշվով կազմել է 30 424 դրամ, որից վարձավճարի վրա՝ 86.5%, դասագրքերի վրա՝ 5.0%, մասնավոր դասերի վրա՝ 1.5% և այլ ծախսերի վրա՝ 7.0%:

Գծապատկեր 8.3-ում ներկայացված է բնակչության ընդհանուր սպառման մեջ կրթության ոլորտի ծառայությունների սպառման մասնաբաժինն ըստ քվինտիլային խմբերի: Համաձայն հավելվածում (Աղյուսակ A3.9, Հավելված 2) ներկայացված տվյալների՝ ամենաաղքատ քվինտիլի բնակչության ծախսը կրթության ոլորտի ծառայությունների վրա 45 անգամ զիջում է միջին մակարդակին (համապատասխանաբար՝ 30 և 1 347 դրամ), իսկ հինգերորդ քվինտիլի բնակչության սպառումը 3.6 անգամ գերազանցում է միջին մակարդակը (համապատասխանաբար՝ 4 855 և 1 347 դրամ):

Գծապատկեր 8.3: Կրթության վրա ծախսերի մասնաբաժինը բնակչության ընդհանուր սպառման մեջ, ըստ քվինտիլային խմբերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

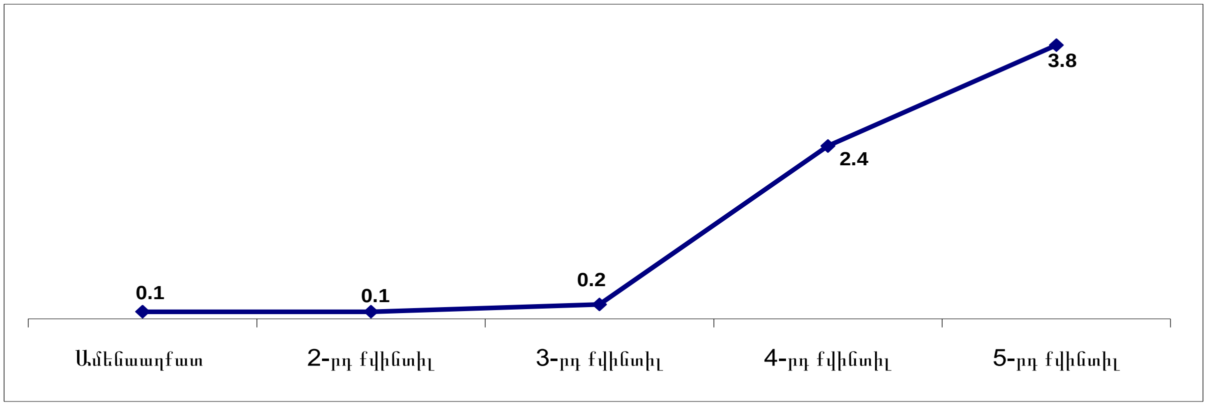

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ըստ տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների՝ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորողների 84.2%-ը ոչ աղքատ տնային տնտեսություններից են, 15.7%-ը՝ աղքատ (առանց ծայրահեղ աղքատների) և 0.1%-ը՝ ծայրահեղ աղքատ:

Տնային տնտեսությունների սովորող անդամների 10.7%-ը պատասխանել է, որ ընթացիկ և նախորդ ուսումնական տարիների ընթացքում իրենց խնդրել են, որ **նվեր տան ուսուցչին կամ դասախոսին**: Տնային տնտեսությունների սովորող անդամների 15.2%-ը պատասխանել է, որ ընթացիկ և նախորդ ուսումնական տարիների ընթացքում սեփական նախաձեռնությամբ կամ ուրիշի խնդրանքով է նվեր տվել ուսուցչին կամ դասախոսին:

Կրթական հաստատության մատչելիության ամենակարևոր ցուցանիշներից է ամենամոտ դպրոցական հաստատության հեռավորությունը տնային տնտեսությունից: Ըստ 2017թ.-ի հետազոտության տվյալների, գյուղաբնակ տնային տնտեսությունների 74.4%-ը պատասխանել է, որ միջնակարգ դպրոցը գտնվում է մինչև 1 կմ հեռավորության վրա: Միևնույն ժամանակ տնային տնտեսությունների 1.8%-ը պատասխանել է, որ այն գտնվում է 4 և ավելի կմ

հեռու, այդ թվում 0.5%-ը պատասխանել է, որ մոտակա միջնակարգ դպրոցը գտնվում է ավելի քան 10 կմ հեռավորության վրա: Տվյալներն ըստ քվինտիլային խմբերի, բերված են Աղյուսակ 8.3-ում:

Աղյուսակ 8.3. Հայաստան. Գյուղական բնակավայրեր. Ամենամոտ միջնակարգ դպրոցի հեռավորությունը և այնտեղ հասնելու երթևեկության միջոցը, 2017թ.

(տոկոսներով)

Գյուղական վայրեր	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
Ամենամոտ միջնակարգ դպրոցի հեռավորությունը						
0-1 կմ	76.8	77.2	78.4	70.5	67.8	74.4
1-3 կմ	22.0	21.2	19.0	27.6	30.3	23.8
4-5 կմ	0.3	0.5	0.5	0.4	0.8	0.4
6-10 կմ	0.2	1.0	0.9	1.2	1.0	0.9
>10 կմ	0.7	0.1	1.2	0.3	0.1	0.5
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Երթևեկության միջոցը դպրոցական հաստատություն հասնելու համար						
Ավտոմեքենա	5.2	9.8	10.5	12.8	14.7	10.4
Ավտոբուս	2.4	2.5	1.4	0.9	0.7	1.6
Տաքսի	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1
Այլ	-	-	0.1	-	-	0.0
Հեծանիվ	-	-	-	0.5	-	0.1
Ոտքով	92.2	87.5	87.9	85.7	84.4	87.8
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

16-20 տարեկան ինչպես տղաների, այնպես էլ աղջիկների կարծիքով, **կրթությունը չշարունակելու հիմնական պատճառը** հանդիսանում է միջնակարգ դպրոցի ավարտը (համապատասխանաբար՝ 58.3% և 59.8%): Կրթությունը թանկ է հարցին պատասխանել են աղջիկների՝ 1.9%-ը և տղաների՝ 2.7%-ը: Ըստ քվինտիլային խմբերի տվյալները բերված են Աղյուսակ 8.4-ում:

Աղյուսակ 8.4. Հայաստան. 16-20 տարեկան անձանց կրթությունը չշարունակելու պատճառներն ըստ սեռի, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
Տղաներ						
Հիվանդությունը	4.7	5.9	1.6	-	-	3.0
Ստիպված է աշխատել	1.9	-	-	-	-	0.6
Տրանսպորտային դժվարություններ	-	-	-	-	-	-
Թանկ է	3.8	3.4	3.9	-	-	2.7
Չեմ ուզում սովորել	2.2	-	1.7	-	-	1.1
Ժամանակավորապես չեմ հաճախում, բայց կշարունակեմ	-	-	-	-	-	-
Ընտանեկան պատճառներ	-	-	-	-	-	-

	Քվինտիլներ					Ընդամենը
	1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	5-րդ	
Ավարտել եմ հիմնական դպրոցը (9-րդ դաս.)	15.3	14.0	27.2	6.9	12.5	15.9
Ավարտել եմ միջնակարգ դպրոցը (12-րդ դաս.)	55.7	64.0	46.4	71.6	60.4	58.3
Ավարտել եմ կրթությունս	14.7	12.7	15.7	19.2	27.1	16.7
Այլ	1.7	-	3.5	2.3	-	1.7
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Աղջիկներ						
Հիվանդությունը	-	-	-	0.6	-	0.1
Ստիպված է աշխատել	-	-	1.5	2.0	-	0.6
Տրանսպորտային դժվարություններ	-	-	-	-	-	-
Թանկ է	1.7	4.5	1.6	-	-	1.9
Չի ցանկանում սովորել	2.1	1.7	3.2	-	-	1.8
Ժամանակավորապես չեմ հաճախում, բայց կշարունակեմ	0.9	1.4	3.3	3.1	-	1.8
Ընտանեկան պատճառներ	2.1	2.4	-	-	-	1.3
Ավարտել եմ հիմնական դպրոցը (9-րդ դաս.)	7.8	11.6	4.4	4.6	4.0	7.1
Ավարտել եմ միջնակարգ դպրոցը (12-րդ դաս.)	63.0	60.3	58.9	50.4	62.7	59.8
Ավարտել եմ կրթությունս	19.6	18.1	27.1	39.3	33.3	24.6
Այլ	2.8	-	-	-	-	1.0
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

8.2. Դասընթացներ կրթական հաստատություններ չհաճախող անձանց համար (14 և բարձր տարեկանների համար)

2017թ.-ի ՏՏԿԱՀ տվյալները վկայում են, որ 14 և բարձր տարիքի կրթական հաստատություններ չհաճախող անձանցից միայն 0.4%-ը հետազոտությանը նախորդող 12 ամիսների ընթացքում հաճախել են որևէ դասընթացի: Դասընթացներն ըստ տևողության բաշխվել են հետևյալ կերպ. մինչև 2 շաբաթ՝ 59.2%, 2 շաբաթից մինչև 1 ամիս՝ 10.5%, 1 ամիս՝ 7.6%, 1 ամսից ավել՝ 22.7%: Եթե նախորդ տարի դասընթացների համար վճարումը հիմնականում կատարվել էր տնային տնտեսությունների կողմից (43.1%), ապա 2017թ.-ին ուսման համար վճարել են հիմնականում պետությունը/համայնքը՝ 50.9%: Դասընթացների հիմնական նպատակը ուսուցումն է՝ 35.7%, որակավորման բարձրացումը՝ 33.8%, վերաորակավորումը՝ 30.5%: Ավելի հաճախ բնակչությունը հաճախել է դասընթացների ըստ հետևյալ առարկաների. համակարգիչ՝ 18.1%, օտար լեզու՝ 16.6%, հաշվապահական հաշվառում՝ 6.9%, արհեստ՝ 7.1%: Վերջին 12 ամսվա ընթացքում տնային տնտեսության միջին ծախսը մեկ դասընթացի հաշվով կազմել է մոտ 109 հազար դրամ (նվազագույն 24 հազար դրամից մինչև առավելագույնը՝ 250 հազար դրամ):

Գլուխ 9. Սոցիալական տրանսֆերտները Հայաստանում և դրանց ներգործությունն աղքատության կրճատման գործում

9.1. Սոցիալական տրանսֆերտների համակարգը Հայաստանում

Սոցիալական տրանսֆերտները ներառում են կենսաթոշակները և դրամական սոցիալական աջակցությունը: Կենսաթոշակները եկամտի կարևոր աղբյուր են բնակչության համար, հատկապես կենսաթոշակառուների համար, այն շատ դեպքերում եկամտի միակ աղբյուրն է, ուստի կենսաթոշակի չափը պայմանավորում է այդ խմբի բնակչության բարեկեցության աստիճանը (Հավելված 4-ի Աղյուսակ A9.1-ը ներկայացնում է Հայաստանում կենսաթոշակառուների թվաքանակն ըստ կենսաթոշակի տեսակների): Իսկ դրամական սոցիալական աջակցության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետությունում գործող ամենամեծ ծրագիրն ընտանեկան նպաստի ծրագիրն է: Այն ամենամեծն է բնակչության ընդգրկվածության, ինչպես նաև ՀՀ պետական բյուջեում այդ նպատակի համար նախատեսված ֆինանսական միջոցների առումով:

9.2. Աղքատության մակարդակի կրճատման վրա սոցիալական տրանսֆերտների ազդեցության գնահատումը

Թեև սոցիալական տրանսֆերտներին ուղղված համախմբված բյուջեի ծախսերը տարեց տարի ավելանում են, դրանք շարունակում են ՀՆԱ-ի նկատմամբ մնալ բավական սահմանափակ մակարդակում (2017թ՝ 7.4%): Այդուհանդերձ, սոցիալական տրանսֆերտները զգալիորեն նպաստում են աղքատության մակարդակի կրճատմանը: Ամբողջ բնակչության հաշվով եթե դադարեցվեն սոցիալական տրանսֆերտների բոլոր վճարումները (ներառյալ կենսաթոշակները և սոցիալական աջակցության նպաստները), իսկ տնային տնտեսությունները, բավարար ռեսուրսների բացակայությամբ պայմանավորված, չկարողանան փոխհատուցել այդ կորուստը, ապա աղքատության մակարդակը զգալիորեն կաճի, աղքատության ընդհանուր մակարդակը կավելանա 20.9 տոկոսային կետով կամ 55%-ով (25.7%-ից՝ 46.6%), աղքատությունը նաև էապես կխորանա և կսրվի:

Սոցիալական տրանսֆերտներն էական ազդեցություն ունեն նպաստառու տնային տնտեսությունների աղքատության մակարդակի կրճատման վրա, թեև ոչ բոլոր նպաստառուներն են կարողանում հաղթահարել աղքատության բեռը դրամական աջակցություն ստանալուց հետո, նրանց շրջանում էապես կրճատվում է թե՛ աղքատության խորությունը, և թե աղքատության սրությունը: Կենսաթոշակները, որպես սոցիալական տրանսֆերտների առավել մեծ բաղադրիչ, առավել մեծ ներգործություն ունեն աղքատության հաղթահարման գործում, քան դրամական/սոցիալական աջակցությունը, նպաստելով աղքատության կրճատմանը 19 տոկոսային կետով: Այսուհանդերձ, դրամական/սոցիալական աջակցության դերը, մասնավորապես Ընտանեկան նպաստի (ԸՆ) ծրագրի օժանդակության ազդեցությունը աղքատության կրճատման գործում փոքր չէ: 2017 թ.-ին ԸՆ ծրագիրը նպաստել է աղքատության կրճատմանը 2.6 տոկոսային կետով:

Չնայած Ընտանեկան նպաստի ծրագրի բնակչության ծածկույթն ավելի ցածր է նախորդ տարիների հետ համեմատած (2017թ.-ին՝ բնակչության 12.9 տոկոսը՝ 2016թ□-ի 13.6 տոկոսի

համեմատ)՝ ամենաաղքատ քվինտիլների ծածկույթն աճել է 2017 թ.-ին՝ կազմելով 39.0 տոկոս՝ 2016 թ.-ի 35.3 տոկոսի համեմատ: 2017թ.-ին Ընտանեկան նպաստի ծրագրի շահառուների 78.7 տոկոսը պատկանել է ներքևի երկու քվինտիլին՝ 2016 թ.-ի 73 տոկոսի համեմատ, ինչպես նաև բոլոր նպաստների 78.3%-ը 2017թ.-ին ուղղվել են ամենաաղքատ երկու քվինտիլներին՝ 2016թ. 72.5%-ի համեմատ:

Մեթոդաբանություն

Սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի ներգործությունը երկրում աղքատության փոփոխության վրա գնահատվում է տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության միջոցով: Վերլուծությունը ներառում է սոցիալական պաշտպանության երկու հիմնական ծրագրեր՝ կենսաթոշակները և պետական դրամական աջակցությունը, որտեղ ներառվել են բոլոր տեսակի սոցիալական դրամական աջակցությունները: Բացառությամբ ընտանեկան նպաստի (ԸՆ), բոլոր այլ տեսակի պետական նպաստները հատկացվում են բնակչության շատ նեղ խմբերի, որի արդյունքում նման նպաստառուները շատ փոքր մաս են կազմում ՏՏԿԱՀ-ում և չեն բավարարում վիճակագրականորեն նշանակալի եզրահանգումներ կատարելու համար:

Սոցիալական տրանսֆերտների (կենսաթոշակների և պետական դրամական աջակցության) ներգործությունն աղքատության մակարդակի վրա գնահատելու համար կիրառվել է հետևյալ մեթոդաբանությունը. հետազոտությամբ դիտարկված աղքատության մակարդակի արդյունքները («հետտրանսֆերտային մակարդակ») համեմատվել են այն արդյունքների հետ, որոնք կստացվեին, եթե այդ տրանսֆերտները չվճարվեին («նախատրանսֆերտային մակարդակ»): Գնահատման մեթոդաբանությունն այսպիսին է. տնային տնտեսությունների համար հաշվարկվել է «նախատրանսֆերտային» սպառման ագրեգատը՝ տնային տնտեսությունների համար հաշվարկված ընդհանուր սպառման ագրեգատից հանելով սոցիալական տրանսֆերտների գումարը (կենսաթոշակների գումարը, դրամական սոցիալական աջակցության գումարը, կամ երկուսը միասին), ելնելով այն ենթավարկածից, որ սոցիալական տրասֆերտների ամբողջ գումարը սպառվում է տնային տնտեսության կողմից (իրավիճակ, որը շատ բնորոշ է Հայաստանի նման ցածր միջին եկամտով երկրներին): Այդպիսով, «նախատրանսֆերտային» և «հետտրանսֆերտային» աղքատության մակարդակների տարբերությունն իրենից ներկայացնում է աղքատության մակարդակի փոփոխության վրա սոցիալական տրանսֆերտների ներգործության գնահատականը: Այս մեթոդաբանությունը հատկապես կարևորվում է սոցիալական աջակցության հասցեականության բարելավման տեսանկյունից: Սոցիալական աջակցության համար նպատակային բնակչությունը «նախատրանսֆերտային» աղքատներն են, քանզի սոցիալական աջակցություն ստանալուց հետո աղքատ բնակչության մի որոշ խումբ անցնում է աղքատության շեմը, ուստի «հետտրանսֆերտային» բնակչությունը, որպես նպատակային խմբի դիտարկում, կարող է իր մեջ բավական մեծ անճշտություն պարունակել:

Կենսաթոշակների ներգործությունն աղքատության վրա գնահատվել է՝ համեմատելով «նախատրանսֆերտային» աղքատության մակարդակը կենսաթոշակները ստանալուց հետո

աղքատության մակարդակի հետ, այսինքն՝ «հետկենսաթոշակային», բայց առանց «նախասոցիալական աջակցության», աղքատության մակարդակի հետ[1]:

9.3. Ինչպիսի՞ն է Հայաստանում սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունն աղքատության մակարդակի վրա:

2017թ.-ին Հայաստանում սոցիալական նպաստների և կենսաթոշակների համար ՀՀ պետական բյուջեից հատկացվել է 411.1 մլրդ. դրամ կամ ՀՆԱ-ի 7.4%-ը (2008թ.-ի՝ 207.9 մլրդ. դրամի կամ ՀՆԱ-ի 5.8 %-ի, և 2016թ.-ի 405.1 մլրդ. դրամի կամ 8%-ի համեմատ): Ամենամեծ սոցիալական տրանսֆերտները կենսաթոշակներն են, որոնք ներառում են տարիքային, զինվորական և սոցիալական կենսաթոշակները:

2017թ.-ին սոցիալական տրանսֆերտները կազմել են Հայաստանի տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով ամսական ամբողջական եկամտի 16.1%-ը (2008թ.-ին՝16.5%, իսկ 2016թ.-ին՝ 16.0%) (Աղյուսակ 6.1): Ստորին քվինտիլում սոցիալական տրանսֆերտները կազմել են տնային տնտեսությունների մեկ չափահաս անձի հաշվով միջին ամսական եկամտի 22.5%-ը, մինչդեռ սպառման վերին քվինտիլում գտնվող տնային տնտեսությունների համար դրանք կազմել են միայն 9.3% (Հավելված 2, Աղյուսակ A.3.10): Ըստ բնակավայրերի դիտարկելիս՝ սոցիալական տրանսֆերտները եկամտի կարևոր աղբյուր են եղել հիմնականում Երևանից դուրս քաղաքաբնակ տնային տնտեսությունների համար՝ 17.7%, իսկ երևանաբնակների և գյուղաբնակների համար սոցիալական տրանսֆերտները կազմել են միջին ամսական եկամտի 13.4 և 13.5 տոկոսը: (Հավելված 2,Աղյուսակ A.3.10):

Ըստ ՏՏԿԱՀ արդյունքների, 2017թ.-ին տնային տնտեսությունների անդամների 12.9%-ը որպես եկամտի աղբյուր նշել է ԸՆ ծրագրի միջոցով կատարվող դրամական փոխանցումները, կենսաթոշակները՝ 55.5%-ը, երեխայի ծննդյան և խնամքի հետ կապված նպաստները՝ 1.4%-ը, և այլ նպաստները՝ ներառյալ արտոնությունները՝ 0.3%-ը (Աղյուսակ 9.1):

Աղյուսակ 9.1. Հայաստան. Սոցիալական տրանսֆերտները որպես եկամտի աղբյուր նշած տնային տնտեսության անդամների մասնաբաժինը 2008-2017թթ .-ին

(տոկոսներով)

	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015 թ.	2016 թ.	2017թ.
Կենսաթոշակ	50.5	51.9	52.5	53.3	53.9	53.7	55.2	54.0	52.4	55.5
Ընտանեկան նպաստ	15.3	12.2	13.4	10.2	13.5	12.2	13.3	13.5	13.6	12.9
Գործազրկության նպաստ	0.6	1.1	1.3	1.2	0.5	0.4	0.0	0.1	0.0	0.0
Երեխայի ծննդյան և խնամքի նպաստ	0.5	0.7	1.1	1.1	1.4	1.0	1.3	1.7	1.3	1.4
Այլ նպաստներ	3.7	4.2	3.1	3.2	2.6	1.6	2.3	2.1	2.7	0.3

Աղբյուրը. *2008-2017թթ., ՏՏԿԱՀ*

[1] Հետազոտությամբ ստացված արդյունքները որոշակի վիճակագրական սխալով (շեղմամբ) են ներկայացնում ՀՀ բնակչության պատկերը: Նման վիճակագրական սխալ պարունակում են նաև նախատրանսֆերտային և հետ-տրանսֆերտային աղքատության մակարդակները: Սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունն աղքատության մակարդակի վրա ունի վիճակագրական նշանակություն, եթե նախատրանսֆերտային և հետտրանսֆերտային աղքատության միջին մակարդակների վստահության միջակայքերը չեն համընկնում:

2017թ.-ի հետազոտությամբ ստացված արդյունքների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ թեև սոցիալական տրանսֆերտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ փոքր գումար են կազմում, դրանք շարունակում են կարևոր գործիք լինել աղքատության հաղթահարման համար: Եթե դադարեցվի սոցիալական տրանսֆերտների (կենսաթոշակներ և դրամական սոցիալական աջակցություն) վճարումը, իսկ աղքատ բնակչությունը չկարողանա այլ աղբյուրների հաշվին փոխհատուցել այդ կորուստը, ապա աղքատությունը և ծայրահեղ աղքատությունը կաճեն (Աղյուսակ 9.2): Աղքատության մակարդակը 25.7%-ից կբարձրանա 46.6%-ի, աղքատներն ավելի կաղքատանան, քանզի աղքատության խորությունը՝ աղքատության գծի նկատմամբ նրանց միջին սպառման պակասուրդը 4.4%-ից կկազմի 19.4%, իսկ աղքատությունն ավելի կսրվի՝ աղքատության սրության համաթիվը 1.2%-ից կհասնի 12.9%-ի: Նման անբարենպաստ ազդեցությունն առավել նկատելի կլինի ծայրահեղ աղքատ բնակչության համար: Եթե դադարեցվի սոցիալական տրանսֆերտների (կենսաթոշակներ և դրամական սոցիալական աջակցություն) վճարումը, իսկ ծայրահեղ աղքատ բնակչությունը չկարողանա այլ աղբյուրների հաշվին փոխհատուցել այդ կորուստը, ապա ծայրահեղ աղքատության մակարդակը 1.4%-ից կբարձրանա 19.4%-ի, ծայրահեղ աղքատներն ավելի կաղքատանան, քանզի աղքատության խորությունը՝ ծայրահեղ աղքատության գծի նկատմամբ նրանց միջին սպառման պակասուրդը՝ 0.2%-ից կկազմի 10%, իսկ ծայրահեղ աղքատությունն ավելի կսրվի՝ աղքատության սրությունը 0.0%-ից կհասնի 9.3%-ի:

Աղյուսակ 9.2. Հայաստան. Սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունն աղքատության մեղմացման վրա, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Աղքատներ			Ծայրահեղ աղքատներ		
	Աղքատության մակարդակ	Աղքատության խորություն	Աղքատության սրություն	Աղքատության մակարդակ	Աղքատության խորություն	Աղքատության սրություն
Հետտրանսֆերտային մակարդակ (հետ կ/թոշակային և հետ սոցիալական աջակցություն)	25.7	4.4	1.2	1.4	0.2	0.0
Նախատրանսֆերտային մակարդակ (նախակ/թոշակային և նախասոցիալական աջակցություն)	46.6	19.4	12.9	19.4	10.0	9.3
Նախքան կենսաթոշակների վճարումը (նախկ/թոշակային և հետսոցիալական աջակցություն)	44.7	17.1	10.7	16.5	8.0	7.1
Նախքան ընդամենը սոցիալական աջակցության վճարումը (նախա ԸՆ և այլ սոց. աջակցություն, հետ կ/թոշակային)	28.4	6.2	2.2	4.1	0.9	0.4
Նախքան ԸՆ վճարումը (նախա ԸՆ, հետկ/թոշակային և այլ սոց. աջակցություն)	28.3	6.1	2.2	4.0	0.9	0.3

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Կենսաթոշակները, որպես առավել մեծ սոցիալական տրանսֆերտներ, աղքատության հաղթահարման իմաստով ավելի զգալի դեր ունեն: Այդուհանդերձ, քիչ չէ սոցիալական աջակցության, մասնավորապես ընտանեկան նպաստի ներգործությունը: Օրինակ, եթե դադարեցվի միայն ընտանեկան նպաստի վճարումը, ապա ծայրահեղ աղքատությունը կաճի 2.6%-ային կետով (1.4%-ից՝ 4.0%-ի), իսկ աղքատության մակարդակը կավելանա 2.6%-ային կետով (25.7%-ից՝ 28.3%-ի). աղքատությունը կխորանա ու կսրվի, համապատասխանաբար՝ 1.7 և 1 տոկոսային կետով, իսկ ծայրահեղ աղքատության խորությունն ու սրությունը կավելանա 0.7 և 0.3 տոկոսային կետով (Աղյուսակ 9.2): Այս ցուցանիշները վկայում են, որ ընտանեկան նպաստները հատկապես մեծ ազդեցություն ունեն ծայրահեղ աղքատության վրա: Աղքատության մակարդակի վրա սոցիալական տրանսֆերտների ներգործության դիտարկումը 2010-2017թթ.-ի ընթացքում ցույց է տալիս սոցիալական տրանսֆերտների կենսական կարևորությունը: 2010թ.-ին սոցիալական տրանսֆերտների չվճարման դեպքում աղքատությունը կավելանար 54.2%-ով կամ 18.4%-ային կետով, իսկ 2017թ.-ին՝ 46.6%-ով կամ 20.9%-ային կետով (Աղյուսակ 9.3):

Աղյուսակ 9.3. Հայաստան. Սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունն աղքատության մեղմացման վրա, 2010 և 2017թթ.

(տոկոսներով)

	Աղքատության մակարդակ		Ծայրահեղ աղքատության մակարդակ	
	2010թ.	2017թ.	2010թ.	2017թ.
Հետտրանսֆերտային մակարդակ (հետ կ/թոշակային և հետ սոցիալական աջակցություն)	35.8	25.7	3.0	1.4
Նախատրանսֆերտային մակարդակ (նախա կ/թոշակային և նախասոցիալական աջակցություն)	54.2	46.6	20.9	19.4
Նախքան կենսաթոշակների վճարումը(նախակ/թոշակային և հետսոցիալական աջակցություն)	51.9	44.7	17.3	16.5
Նախքան ընդամենը սոցիալական աջակցության վճարումը (նախա ԸՆ և այլ սոց. աջակցություն, հետ կ/թոշակային)	39.4	28.4	6.8	4.1
Նախքան ԸՆ վճարումը (նախա ԸՆ; հետկ/թոշակային և այլ սոց. աջակցություն)	38.8	28.3	6.5	4.0

Աղբյուրը. *2010 և 2017թթ., ՏՏԿԱՀ*

Աղյուսակ 9.4-ում ներկայացված են աղքատության նախատրանսֆերտային և հետտրանսֆերտային մակարդակները միայն այն տնային տնտեսությունների համար, որոնք ստանում են այդ սոցիալական տրանսֆերտները: Սոցիալական տրանսֆերտների չվճարման դեպքում էապես կդժվարանա նման տնային տնտեսությունների ապրուստը: Ակնհայտ է, որ պատկերն այս դեպքում շատ ավելի ծանր կլինի, քան նախորդ աղյուսակի միջոցով՝ ողջ բնակչության կտրվածքով, գնահատված սոցիալական տրանսֆերտների չվճարման ազդեցությունը: Եթե չվճարվեն կենսաթոշակները, իսկ կենսաթոշակառու բնակչությունը

չկարողանա փոխհատուցել այդ կորուստն այլ աղբյուրների հաշվին, ապա աղքատության մակարդակը կենսաթոշակառուների շրջանում էապես կավելանա՝ 28.7%-ից կազմելով 62.9%, իսկ ծայրահեղ աղքատների տեսակարար կշիռը կենսաթոշակառուների շրջանում կավելանա 1.3%-ից մինչև 18.4%: Աղքատության մակարդակն ընտանեկան նպաստ ստացող տնային տնտեսությունների շրջանում շատ ավելի բարձր է երկրի աղքատության միջին մակարդակից, անգամ ԸՆ ստանալուց հետո՝ աղքատության 25.7% միջին մակարդակի համեմատ այն կազմում է 48.6%: Նման տնային տնտեսությունների շրջանում ԸՆ-ի դադարեցումը կհանգեցնի աղքատության մակարդակի աճի՝ 48.5%-ից 68.4%-ի, իսկ ծայրահեղ աղքատ բնակչության մասնաբաժինը 4.7%-ից կհասնի 24.7%-ի:

Աղյուսակ 9.4. Հայաստան. Կենսաթոշակ և /կամ սոցիալական աջակցություն ստացող տնային տնտեսությունների աղքատության մակարդակի վրա սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունը, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ծայրահեղ աղքատներ	Աղքատներ	Աղքատության խորություն (P1/P0)	Աղքատության սրություն
Կենսաթոշակ ստացող տնային տնտեսություններ				
Կենսաթոշակ ստանալուց հետո	1.5	28.7	4.9	1.3
Մինչև կենսաթոշակ ստանալը	28.7	62.9	27.8	18.4
Սոցիալական աջակցություն ստացող տնային տնտեսություններ				
Սոց. աջակցություն ստանալուց հետո	4.7	46.6	9.9	3.1
Մինչև սոց.աջակցություն ստանալը	22.9	65.4	22.3	10.3
ԸՆ ստացող տնային տնտեսություններ				
ԸՆ ստանալուց հետո	4.7	48.6	10.4	3.3
Մինչև ԸՆ ստանալը	24.7	68.4	23.5	10.8

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Նշում. *Աղքատության խորությունը (P1/P0) ցույց է տալիս աղքատ կամ ծայրահեղ աղքատ բնակչության սպառման միջին պակասուրդը, համապատասխանաբար, աղքատության ընդհանուր կամ պարենային գծի նկատմամբ:*

Եթե դադարեցվի դրամական աջակցությունը, ապա դա ոչ միայն կավելացնի աղքատության գծից ցած գտնվողների թվաքանակը, այլև կհանգեցնի աղքատության խորության ու սրության սաստկացմանը: Այսպիսով, սոցիալական տրանսֆերտներն էական ազդեցություն ունեն նպաստառու տնային տնտեսությունների աղքատության մակարդակի կրճատման վրա, թեև ոչ բոլոր նպաստառուներն են կարողանում հաղթահարել աղքատության բեռը դրամական աջակցություն ստանալուց հետո, նրանց շրջանում էապես կրճատվում է թե՛ աղքատության խորությունը, և թե աղքատության սրությունը:

Մարզային կտրվածքով աղքատության մակարդակի նվազեցման վրա ընտանեկան նպաստի ազդեցությունը դիտարկելիս նույնպես ընդգծվում է ընտանեկան նպաստի կարևորությունը, հատկապես ծայրահեղ աղքատ բնակչության համար: Ընտանեկան նպաստի ազդեցությունը ծայրահեղ աղքատության մակարդակի նվազեցման վրա շարունակում է զգալի մնալ ք.Երևանում և բոլոր մարզերում: Եթե չվճարվի ընտանեկան նպաստը և բնակչությունն այլ միջոցների հաշվին չկարողանա փոխհատուցել այդ կորուստը, ապա ծայրահեղ աղքատության մակարդակը կաճի տասնմեկ մարզերից (տաս մարզ և ք. Երևան) տասում: Ընտանեկան

նպաստը շատ կենսական է ՀՀ Շիրակի, Կոտայքի, Լոռու, Տավուշի և Արմավիրի մարզերի ծայրահեղ աղքատ բնակչության համար, քանզի ընտանեկան նպաստի չվճարման դեպքում ծայրահեղ աղքատ բնակչության տեսակարար կշիռը կավելանա 2.1-7.1 տոկոսային կետով:

Ընտանեկան նպաստի չվճարումը կհանգեցնի Արագածոտնի մարզում աղքատության ընդհանուր մակարդակի աճին՝ 6.3%-ին կետով և Գեղարքունիքի մարզում՝ 5.6, Շիրակի և Լոռու մարզերում՝ համապատասխանաբար, 4.7 և 4.5%-ին կետով (Աղյուսակ 9.5):

Աղյուսակ 9.5 Հայաստան. Ընտանեկան նպաստի ներգործությունն աղքատության մակարդակի վրա՝ ըստ մարզերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Հետտրանսֆերտային մակարդակ (վճարվել են կենսաթոշակները և սոցիալական աջակցությունը)		Նախքան ԸՆ վճարումը (նախա ԸՆ հետկենսաթոշակային և այլ սոց. աջակցություն)		ԸՆ չվճարման ազդեցությունը, փոփոխությունը, տոկոսային կետ	
	Ծայրահեղ աղքատության մակարդակ	Աղքատության մակարդակ	Ծայրահեղ աղքատության մակարդակ	Աղքատության մակարդակ	Ծայրահեղ աղքատություն	Աղքատություն
ք. Երևան	1.0	22.4	2.4	23.5	1.3	1.1
Արագածոտն	0.0	17.6	0.0	23.9	0.0	6.3
Արարատ	1.6	21.7	6.1	25.3	4.5	3.7
Արմավիր	0.9	26.2	3.1	26.7	2.3	0.5
Գեղարքունիք	1.3	20.5	2.0	26.2	0.6	5.6
Լոռի	2.0	29.7	7.9	34.3	5.8	4.5
Կոտայք	1.5	31.1	3.8	32.7	2.3	1.6
Շիրակ	4.7	44.3	11.8	48.9	7.1	4.7
Սյունիք	0.0	18.5	0.6	19.4	0.6	0.9
Վայոց Ձոր	0.0	16.9	1.4	20.6	1.4	3.7
Տավուշ	1.1	27.8	3.2	30.6	2.1	2.8

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

9.4. Սոցիալական տրանսֆերտների արդյունավետությունը

Ովքե՞ր են ստանում սոցիալական տրանսֆերտներ: Տնային տնտեսությունների հետազոտության տվյալների հիման վրա սոցիալական տրանսֆերտների արդյունավետությունը գնահատելու համար դիտարկվել է «նախատրանսֆերտային» աղքատ, ծայրահեղ աղքատ, ինչպես նաև ոչ աղքատ բնակչության ընդգրկվածությունը սոցիալական աջակցության ծրագրերում: Որքան բարձր է աղքատ և ծայրահեղ աղքատ բնակչության, և ցածր՝ ոչ աղքատ բնակչության ընդգրկվածությունը, այնքան արդյունավետ է սոցիալական աջակցությունը, այնքան բարձր է հասցեականությունն ուղղված առավել կարիքավորներին:

Ընտանեկան նպաստի համակարգի վերլուծության արդյունքները ցույց են տալիս, որ ծայրահեղ աղքատների ընդգրկվածությունն ԸՆ համակարգում 2008թ.-ի 77.5%-ի համեմատ 2017թ.-ին կազմել է 79.6.%: (Աղյուսակ 9.6): Միևնույն ժամանակ 2017թ.-ին ընտանեկան նպաստ ստանում էր «մինչև ԸՆ» ոչ աղքատների 5.7%-ը, ինչը 1.7%-ին կետով նվազել է 2008թ. համեմատվող ժամանակահատվածի նկատմամբ:

Հարկ է նշել, որ կենսաթոշակները, ի տարբերություն ընտանեկան նպաստի, վճարվում են բոլոր նրանց, ովքեր ունեն կենսաթոշակ ստանալու իրավունք՝ առանց աղքատության

մակարդակը հաշվի առնելու: Ուստի ընդգրկվածության խնդիր այս բնագավառում չկա: Իսկ ընտանեկան նպաստի ծրագրում նման խնդիր առկա է:

Աղյուսակ 9.6. Հայաստան. Ովքե՞ր են ստացել սոցիալական տրանսֆերտներ 2008 և 2017թթ.-ին

(տոկոսներով)

	Մինչև սոցիալական աջակցություն ստանալը		Մինչև ընտանեկան նպաստ ստանալը		Մինչև կենսաթոշակ ստանալը	
«Նախատրանսֆերտային» բնակչության ընդգրկվածությունը կենսաթոշակային և սոցիալական աջակցության ծրագրերում						
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Աղքատներ [1]	37.6	25.1	33.8	23.3	70.9	96.3
Ծայրահեղ աղքատներ	79.3	81.4	77.5	79.6	95.4	96.3
Ոչ աղքատներ	11.2	7.0	7.4	5.7	36.5	37.3

Աղբյուրը. *2008 և 2017թթ., ՏՏԿԱՀ*

Սոցիալական տրասֆերտները և անհավասարությունը. ՏՏԿԱՀ գնահատականները ցույց են տալիս, որ սոցիալական տրանսֆերտները նպաստում են նաև սպառման բաշխվածության միջև անհավասարության նվազեցմանը: Սպառման ագրեգատի բաշխվածության նախատրանսֆերտային Ջինիի գործակիցը 2017թ.-ին նվազում է՝ 0.376-ից կազմելով 0.303, երբ սպառման ագրեգատին ավելացվում են կենսաթոշակները, իսկ բոլոր սոցիալական տրանս-ֆերտների ավելացմամբ սպառման անհավասարությունը կրճատվում է մինչ 0.289 (Աղյուսակ 9.7):

Աղյուսակ 9.7. Հայաստան. Սոցիալական տրանսֆերտների ներգործությունը սպառման ագրեգատի բաշխվածության անհավասարության վրա (սպառման ագրեգատի Ջինիի գործակիցները) 2008-2017թթ.-ին

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Նախատրանսֆերտային (մինչև կենսաթոշակի և սոց աջակցության գումարներ ստանալը)	0.316	0.346	0.359	0.357	0.359	0.354	0.377	0.375	0.362	0.376
Մինչև սոցիալական աջակցություն ստանալը (ավելացել է կենսա-թոշակների գումարը՝ առանց սոցիալական աջակցության)	0.258	0.272	0.282	0.28	0.282	0.282	0.289	0.292	0.302	0.303
Հետտրանսֆերտային (ամբողջ սոցիալական տրանսֆերտների գումարը ստանալուց հետո)	0.242	0.257	0.265	0.267	0.269	0.271	0.277	0.279	0.286	0.289

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008-2017թթ*

[1] *Այս աղյուսակում «աղքատներ» կատեգորիան ընդգրկում է միայն ծայրահեղ աղքատության գծից վերև գտնվող աղքատ տնային տնտեսություններին:*

9.5. Ընտանեկան նպաստ

Աղյուսակ 9.8-ը ներկայացնում է ԸՆ-ի ծածկույթի ցուցանիշը՝ ըստ «մինչև սոցիալական ակցության նպաստ ստանալը» սպառման քվինտիլային խմբերի և ըստ 2015, 2016 և 2017 թթ.-ներին աղքատության վերին գծից ներքև բնակչության: ԸՆ ծրագրի ծածկույթը 2016 թ.-ին նման է 2015թ.-ին և կազմում է ընդհանուր բնակչության շուրջ 13.6 տոկոսը: 2017թ.-ին ընդհանուր բնակչության ԸՆ-ի ծածկույթը նվազեց մինչև 12.9%: Այնուամենայնիվ, աղքատների ընդգրկվածության աստիճանը բարձր է 2017-ին՝ 2016 և 2015 թթ. -ի հետ համեմատած: ԸՆ ծրագրում ընդգրկված է 3 աղքատներից (սահմանվում են որպես աղքատության վերին ընդհանուր գծից ցածր բնակչությունը) մեկը: Մինչդեռ վերին երեք քվինտիլների ծածկույթը 2015-2016 թ.-ների ընթացքում բարձրացել էր, 15.7 տոկոսից հասնելով 19.9 տոկոսի, 2017 թ-ին այն նվազել է՝ հասնելով 12.3 տոկոսի: Աղքատների և ծայրահեղ աղքատների քվինտիլների ծածկույթը համախմբված սոցիալական աջակցության նպաստների՝ այդ թվում Ընտանեկան նպաստների, երեխայի նպաստների և "այլ սոցիալական աջակցության նպաստների" ծրագրում նվազել է:

Աղյուսակ 9.8. Հայաստան. Ընտանեկան նպաստների և բոլոր սոցիալական աջակցության նպաստների "մինչև սոցիալական աջակցություն"ընդգրկվածությունը ըստ սպառման քվինթիլների

(տոկոսներով)

		Քվինտիլներ					
	Ընդհանուր	Ստորին	II	III	IV	Վերին	Աղքատ
Ընտանեկան նպաստ							
2015	13.5	37.9	13.8	7.8	4.8	3.1	27.5
2016	13.6	35.3	12.9	10.3	6.4	3.2	24.3
2017	12.9	39.0	13.3	6.8	3.7	1.8	31.3
Սոցիալական աջակցություն (ԸՆ ներառյալ)							
2015	15.2	38.7	15.5	9.2	6.7	6.0	27.8
2016	17.1	43.4	15.6	11.6	8.2	6.5	30.0
2017	14.4	40.4	14.7	7.6	5.3	4.0	32.8

Աղբյուրը՝ *ՏՏ ԿԱՀ 2015,2016 և 2017թթ.*

Աղյուսակ 9.9-ը ներկայացնում է ՏՏԿԱՀ հիման վրա ԸՆ-ի բյուջեի և ընտանեկան նպաստ ստացողների բաշխումն՝ ըստ «մինչև ԸՆ ստանալը» սպառման քվինտիլային խմբերի: Տվյալներն ակնհայտ ցույց են տալիս, որ 2017թ.-ին նպաստառուների 78.7%-ը «մինչև ԸՆ» սպառման երկու ամենաստորին քվինտիլներից են, որոնք ստանում են ԸՆ-ի բյուջեի 78.3%-ը: ԸՆ-ի միջոցների իրական «արտահոսքը» սպառման վերին քվինտիլների (երկու առավել հարուստ քվինտիլների) նպաստառուներին բաշխված միջոցներն են, այսինքն՝ նպաստառուների այն 9.5%-ը, որոնց հատկացվել է միջոցների 10.1 %-ը, կարիքավոր չեն:

Աղյուսակ 9.9. Հայաստան. Ընտանեկան նպաստ և այլ սոցիալական աջակցություն ստացողների և վճարված գումարների բաշխումն ըստ «մինչև ԸՆ» սպառման քվինտիլների, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Քվինտիլներ				
	Ստորին	2-րդ	3-րդ	4-րդ	Վերին
Ընտանեկան նպաստ					
Գումարներ	58.0	20.3	11.7	6.7	3.4
Նպաստառուներ	58.3	20.4	11.8	6.6	2.9
Սոցիալական աջակցություն (ներառյալ ԸՆ)					
Գումարներ	55.8	20.3	11.2	8.1	4.6
Նպաստառուներ	53.9	20.3	12.0	8.2	5.7

Աղբյուրը. *ՏՏ ԿԱՀ 2017թ.*

Բնակչության ո՞ր խմբերն ունեն ավելի մեծ հավանականություն ընդգրկվելու կամ դուրս մնալու ԸՆ համակարգից: Համաձայն ՏՏԿԱՀ արդյունքների հիման վրա կատարված գնահատականների, աղքատության ռիսկը շարունակում է բարձր մնալ 4 և ավելի երեխաներ ունեցող և առանց աշխատող անդամի կամ առանց վարձու աշխատանքից ստացվող եկամտի տնային տնտեսություններում (Աղյուսակ 9.10):

Աղյուսակ 9.10. Հայաստան. Աղքատության մակարդակը և «մինչև ԸՆ» ընդգրկվածությունն ըստ տնային տնտեսությունների առանձին խմբերի, 2008 և 2017թթ.

(տոկոսներով)

Տնային տնտեսության առանձին խումբը	Ծայրահեղ աղքատության մակարդակը		Աղքատության մակարդակը		Մինչև ԸՆ աղքատների ընդգրկվածությունը	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
4 և ավելի երեխաներով տ/տ-ներ	23.1	20.5	56.7	53.3	76.7	72.7
Առանց աշխատող անդամի տ/տ-ներ	11.6	8.6	43.6	31.7	71.1	52.0
Առանց վարձու աշխատանքից ստացվող եկամտի տ/տ-ներ	8.3	6.5	37.6	30.6	69.4	50.9
Գյուղաբնակ հողազուրկ տ/տ-ներ	4	4.2	28.3	28.5	65.8	31.6
Առանց բացակա անդամի տ/տ ներ	4.8	3.9	31.1	28.6	68.3	29.7

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թթ.*

Գլուխ 10. Բնակչության բնակարանային պայմանները

Տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտություններն (ՏՏԿԱՀ) առանձնահատուկ հնարավորություն են ընձեռում հավաքագրելու տվյալներ՝ բնակչության կենցաղային պայմանների, կոմունալ ծառայությունների մատչելիության և բնակարանային խնդիրներին առնչվող այլ հարցերի շուրջ: Այս գլխում ներկայացված է 2008թ.-ից 2017թ.-ն ընկած ժամանակահատվածում, ՏՏԿԱՀ-ի տվյալներով ստացված, բնակարանային պայմանների հիմնական ցուցանիշների մասին համեմատական վերլուծությունը:

10.1. Բնակչության բնակարանային պայմանները

Հայաստանում 2017թ. տնային տնտեսությունների գերակշիռ մասը (91.0%-ը) հանդիսանում է իր կացարանի սեփականատերը: Քաղաքային բնակավայրերում տնային տնտեսությունները գլխավորապես բնակվում են բազմաբնակարան շենքերում՝ 73.5%, իսկ գյուղական բնակավայրերում գերակշռում են առանձնատները՝ 91.7% (Աղյուսակ 10.1): 2017թ.-ին հանրակացարաններում ապրողների տեսակարար կշիռը ավելի մեծ է քաղաքային բնակավայրերում: Հանրակացարաններում, ժամանակավոր և այլ տեսակի կացարաններում բնակվող քաղաքային և գյուղական բնակչության համամասնությունը կազմում է 2.1% և 2.3%: Ժամանակավոր կացարաններում բնակվող տնային տնտեսությունների մեծ մասն աղքատ է և պատկանում է 1-ին քվինտիլին:

Աղյուսակ 10.1. Հայաստան: Տնային տնտեսությունների բաշխումն ըստ կացարանի տեսակի, բնակավայրի, աղքատության մակարդակի և սպառման քվինտիլային խմբերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ընդամենը	այդ թվում՝ ըստ կացարանի տեսակի				
		առանձնատուն	բնակարան	հանրակացարան	ժամանակավոր կացարան	այլ տեսակի կացարան
Ըստ բնակության վայրի						
Քաղաք	100	24.4	73.5	1.3	0.8	-
այդ թվում Երևան	100	20.2	77.3	2.4	0.1	-
Այլ քաղաք	100	28.8	69.4	0.2	1.6	-
Գյուղ	100	91.7	6.0	0.1	2.2	-
Ընդամենը	100	47.8	50.0	0.9	1.3	-
Ըստ աղքատության մակարդակի						
Ոչ աղքատ	100	46.4	51.8	0.7	1.1	-
Աղքատ	100	53.0	43.4	1.7	1.9	-
Ծայրահեղ աղքատ	100	61.9	31.0	2.3	4.8	-
Ըստ սպառման ագրեգատի քվինտիլային խմբերի						
Առաջին	100	53.3	43.0	1.3	2.4	-
Երկրորդ	100	52.8	43.5	1.7	2.0	-

	Ընդամենը	այդ թվում՝ ըստ կացարանի տեսակի				
		առանձնա-տուն	բնակարան	հանրակա-ցարան	ժամանակավոր կացարան	այլ տեսակի կացարան
Երրորդ	**100**	46.5	51.5	0.8	1.2	-
Չորրորդ	**100**	49.4	49.4	0.4	0.8	-
Հինգերորդ	**100**	40.5	58.3	0.6	0.6	-

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Կացարանների ծանրաբեռնվածությունը լուրջ խնդիր է երկրում: 2017թ.-ի հետազոտության տվյալներով մեկ սենյականոց բնակարանների ծանրաբեռնվածությունը կազմել է 2.20 մարդ: Կացարանների ծանրաբեռնվածությունը կախված է աղքատության մակարդակից: Այսպես, հետազոտության տվյալների համաձայն, մեկ սենյականոց բնակարանների ծանրաբեռնվածությունն ամենացածր քվինտիլում 1.5 անգամ գերազանցում է ամենաբարձր քվինտիլում գրանցված ցուցանիշը: 2017թ.-ին այդ ծանրաբեռնվածությունն ամենացածր քվինտիլում կազմել է 3.00 մարդ տնային տնտեսության հաշվով, իսկ ամենաբարձր քվինտիլում՝ 1.95 մարդ: 1 000 տնային տնտեսությունից 583 տնային տնտեսությունում (2008թ.-ի՝ 877-ի, և 2016թ.-ի՝568-ի համեմատ) մեկ սենյականոց բնակարաններում գրանցվել է 2 և ավելի առկա մարդ: 2017թ.-ին գյուղական բնակչության ապահովվածությունն ընդհանուր մակերեսով բավական գերազանցել է քաղաքայինին (Աղյուսակ 10.2): Միևնույն ժամանակ, բնակարանային ֆոնդի բարեկարգվածությունը գյուղում անհամեմատ ցածր է, քան քաղաքում: Խոհանոցի, սառը ջրի, ողողվող զուգարանի և լոգարանի (գործող) միաժամանակյա առկայություն գրանցվել է գյուղական բնակավայրերի միայն 10.3% տնային տնտեսությունների մոտ, իսկ քաղաքային բնակավայրերում՝ 89.7%:

Աղյուսակ 10.2. Հայաստան. Տնային տնտեսության մեկ շնչի հաշվով ապահովվածությունն ընդհանուր մակերեսով, 2017թ.

(քառ.մ.)

Ընդամենը	25.2
այդ թվում՝ քաղաքային	23.0
գյուղական	29.0

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Հետազոտության արդյունքում ստացվել են նաև տնային տնտեսությունների սուբյեկտիվ գնահատականներն իրենց բնակարանային պայմանների վերաբերյալ (Աղյուսակ 10.3): 2017թ.-ին տնային տնտեսությունների մեծ մասի՝63.4%-ի գնահատմամբ իրենց բնակարանային պայմանները բավարար են (2008թ.-ի 60.2%-ի և 2016թ.-ի՝ 61.7%-ի, դիմաց): Տնային տնտեսությունների 17.6%-ն իր բնակարանային պայմանները գնահատել է վատ, իսկ 3.6%-ը՝ շատ վատ: Միայն 15.4%-ն է իր բնակարանային պայմաններին տվել լավ կամ շատ լավ գնահատական (2008թ.-ի 12.2%-ի և 2016թ.-ի՝16.0%-ի դիմաց): Բնակարանային պայմանների վերաբերյալ տնային տնտեսությունների սուբյեկտիվ գնահատականները դիտարկվել են նաև ըստ բնակության վայրի, աղքատության մակարդակի և ըստ սպառման ագրեգատի քվինտիլային խմբերի: 2017թ.-ին քաղաքաբնակ տնային տնտեսություններն ավելի բավարարված են իրենց բնակարանային պայմաններից, քան նմանատիպ գյուղաբնակ տնային տնտեսությունները (Աղյուսակ 10.3):

Առավել աղքատ տնային տնտեսությունները, որոնք գտնվում են ամենացածր քվինտիլային խմբերում, իրենց բնակարանային պայմաններից ավելի դժգոհ են, քան ոչ աղքատները, ամենավերին քվինտիլում բնակարանային պայմաններից բավարարվածության մակարդակն ավելի բարձր է: Ամենաստորին սպառման քվինտիլում՝ 34.6%-ն իր բնակարանային պայմանները գնահատել է վատ կամ շատ վատ, իսկ ամենավերին քվինտիլում նման տնային տնտեսությունները կազմել են 11.3%:

Աղյուսակ 10.3. Հայաստան. Բնակարանային պայմանների վերաբերյալ տնային տնտեսությունների սուբյեկտիվ գնահատականները, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ընդամենը	Բնակարանային պայմանների վերաբերյալ տնային տնտեսությունների սուբյեկտիվ գնահատականները				
		շատ լավ	լավ	բավարար	վատ	շատ վատ
Ըստ բնակության վայրի						
Քաղաք	100	0.7	16.3	65.7	14.6	2.7
այդ թվում՝ ք.Երևան	100	0.6	14.6	68.0	13.6	3.2
այլ քաղաք	100	0.7	18.3	63.2	15.7	2.1
Գյուղ	100	0.8	11.5	59.2	23.2	5.3
Ընդամենը	100	0.7	14.7	63.4	17.6	3.6
Ըստ աղքատության մակարդակի						
Ոչ աղքատ	100	0.9	16.2	64.6	15.9	2.4
Աղքատ (առանց ծայրահեղ աղքատների)	100	0.1	8.9	59.8	24.2	7.0
Ծայրահեղ աղքատ	100	-	3.3	44.0	21.0	31.7
Ըստ սպառման ագրեգատի քվինտիլային խմբերի						
Առաջին	100	0.1	7.9	57.4	25.6	9.0
Երկրորդ	100	0.1	12.1	62.7	20.5	4.6
Երրորդ	100	0.1	10.8	66.5	19.1	3.5
Չորրորդ	100	0.6	16.6	64.6	16.4	1.8
Հինգերորդ	100	2.1	22.4	64.2	10.2	1.1

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Բնակարանային պայմանները համեմատաբար ավելի վատ են աղքատ և հատկապես ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսություններում: Եթե բնակարանի մակերեսի սակավությունից դժգոհել է հարցմանը մասնակից ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների 17.1%-ը, ապա աղքատ տնային տնտեսությունների շրջանում բնակմակերեսի չափից դժգոհել է տնային տնտեսությունների 30.3%-ը, ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսությունների 50.5%-ը (Աղյուսակ 10.4.): Նույն կերպ ծայրահեղ աղքատների համար խնդիր է հանդիսացել ջեռուցման պակասը, քանդված պատեր և հատակ ունենալը, ինչպես նաև՝ քանդված փեղկեր և դռներ ունենալը, խոնավությունը, վատ լուսավորվածությունը և կաթող տանիքը:

Աղյուսակ 10.4. Հայաստան. Բնակարանային պայմանների հետ կապված տնային տնտեսությունների բողոքները 2017թ.-ին ըստ աղքատության մակարդակի

(տոկոսներով)

	Ոչ աղքատ	Աղքատ	Ծայրահեղ աղքատ
Ընդամենը	100*	100*	100*
Մակերեսի սակավություն	17.1	30.3	50.5
Աղմուկ հարևաններից և շրջապատից	2.4	2.3	2.6

	Ոչ աղքատ	Աղքատ	Ծայրահեղ աղքատ
Վատ լուսավորվածություն	7.9	10.8	32.8
Ջեռուցման պակաս	50.8	67.3	79.7
Խոնավություն	24.7	34.2	46.0
Կաթող տանիք	12.8	20.5	30.1
Քանդված պատեր և հատակ	19.7	36.6	69.1
Քանդված փեղկեր և դռներ	17.8	33.7	48.4
Երթևեկության խցանում	4.3	3.6	4.5
Արդյունաբերական արտանետում	5.3	7.4	6.3
Վերելակը հաճախակի չի գործում	4.1	4.3	1.2
Ջրամատակարարումը վատ է	12.7	12.6	8.7
Աղբահանությունը վատ է	17.7	20.7	31.3
Բազմաբնակարան շենքի ընդհանուր օգտագործման տարածքների և բակերի սպասարկումը վատն է	17.7	15.8	9.6
Կանաչապատ գոտիների պակաս	32.7	31.7	37.8
Այլ	3.4	2.9	4.7

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Նշում. **Գումարը գերազանցում է 100%-ը, քանի որ տնային տնտեսությունները կարող էին նշել մի քանի պատասխան*

2017թ.-ին տնային տնտեսությունների միայն 2.2%-ը կամ 17.8 հազարն է կարողացել վերանորոգել իր կացարանը վերջին մեկ տարվա ընթացքում, ընդ որում նրանց գերակշռող մասը՝ 89.6%-ը, եղել են ոչ աղքատ տնային տնտեսությունները, մինչդեռ աղքատ տնային տնտեսությունները կազմել են 10.4%, իսկ ծայրահեղ աղքատներից և ոչ մեկը չի կարողացել վերանորոգել իր կացարանը:

10.2. Խմելու ջրի մատչելիությունը, ջրահեռացումը և աղբահանությունը

Խմելու ջրի մատչելիությունը. 2017թ.-ի հետազոտության տվյալներով կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգ ունեն հարցմանը մասնակցած տնային տնտեսությունների ճնշող մեծամասնությունը՝ քաղաքաբնակ տնային տնտեսությունների 99.9%-ը և գյուղաբնակ տնային տնտեսությունների 93.3%-ը (Աղյուսակ 10.5):

Կենտրոնացված ջրամատակարարում ունեցող տնային տնտեսությունների 94.2%-ի մոտ ջրի ծորակը գտնվում է տանը, 5.0%-ի մոտ՝ բակում, իսկ 0.8%-ի մոտ՝ փողոցում:

Աղյուսակ 10.5. Հայաստան. Խմելու ջրի մատչելիությունը տնային տնտեսությունների համար 2008 և 2017թթ.-ի համեմատականը

(տոկոսներով)

Ջրի հիմնական աղբյուրը	Ընդամենը հանրապետությունում		Քաղաքային բնակավայրերում		Գյուղական բնակավայրերում	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Կենտրոնացված ջրամատակարարում	97.1	97.3	99.5	99.9	92.4	93.3
մինչև 1 ժամ	0.7	0.0	0.1	0.0	1.9	0.0
1-5 ժամ	31.3	6.9	31.2	3.4	31.4	12.9
6-12 ժամ	28.6	13.4	32.6	8.0	20.5	22.5
13-23 ժամ	5.7	8.5	5.9	10.9	5.3	4.3
24 ժամ	33.7	71.2	30.2	77.7	40.9	60.3
Ջրհոր, աղբյուր	1.2	0.8	0.1	0.1	3.1	2.0
Ջրամատակարարման սեփական համակարգ	0.5	1.5	0.1	0.0	1.3	3.8
Բերովի ջուր	1.1	0.1	0.2	0.0	3.0	0.1
Այլ աղբյուրներ	0.1	0.3	0.1	0.0	0.2	0.8

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թթ*

Կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգը միշտ չէ, որ ապահովում է բավարար ջրամատակարարման ծառայություններ: 2017թ.-ին տնային տնտեսություններն օրական ջուր ունեցել են միջինը 20.1 ժամ: Կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգ ունեցող տնային տնտեսությունների միայն 71.2%-ն է ունեցել շուրջօրյա ջրամատակարարում: Չնայած դա 2008թ-ի համեմատ ակնհայտ բարելավում է, այնուամենայնիվ, 2017թ-ին տնային տնտեսությունների 6.9%-ը ջուր է ունեցել օրական 1-5 ժամ: Հանրապետության ոչ բոլոր բնակավայրերում է, որ բնակչությանը ջուրը մատուցվել է ամեն օր: Ամսվա ընթացքում տնային տնտեսությունները ջուր ունեցել են միջինում 30 օր:

2017թ-ին քաղաքային բնակավայրերում տնային տնտեսությունների 0.9%-ը ջուր է ունեցել 3 շաբաթ:

Գյուղական բնակավայրերում տնային տնտեսությունների 0.1%-ը ջուր է ունեցել ամսական 1-7օր, 1.3%-ը ամսական ջուր է ունեցել 2 շաբաթ, 2.4%-ը՝ 3 շաբաթ:

Հանրապետությունում տնային տնտեսությունների 0.5%-ը ջուր է ունեցել ամսական 2 շաբաթ, 1.5%-ը՝ 3 շաբաթ:

Աղյուսակ 10.6. Հայաստան Ջրամատակարարման ծառայությունների մատչելիությունն ըստ սպառման ազրեգատի քվինտիլային խմբերի, 2008 և 2017թ.

(տոկոսներով)

	Առաջին քվինտիլ		Երկրորդ քվինտիլ		Երրորդ քվինտիլ		Չորրորդ քվինտիլ		Հինգերորդ քվինտիլ	
	2008թ	2017թ	2008թ	2017թ	2008թ	2017թ	2008թ	2017թ	2008թ	2017թ
Կենտրոնացված ջրամատակա-րարում	96.6	96.1	96.4	97.6	96.0	97.1	97.8	97.3	98.2	98.4
մինչև 1 ժամ	1.1	0.0	1.0	0.0	0.5	0.0	0.5	0.0	0.5	0.0
1-5 ժամ	35.5	6.2	33.8	7.2	28.6	8.5	30.1	7.2	29.4	5.6

6-12 ժամ	24.0	14.2	26.9	13.4	28.2	13.6	32.7	14.6	30.3	11.1
13-23 ժամ	4.5	6.5	6.5	8.1	6.2	10.1	5.1	7.9	6.1	9.7
24 ժամ	34.9	73.1	31.8	71.3	36.5	67.8	31.6	70.3	33.7	73.6
Ջրհոր, աղբյուր	1.6	0.8	1.2	0.8	1.1	1.3	1.4	0.7	0.6	0.6
Ջրամատակա-րարման սեփական աղբյուր	0.5	2.5	0.7	1.2	0.8	0.9	0.3	1.9	0.5	1.0
Բերովի ջուր	1.0	0.1	1.7	0.1	2.0	0.1	0.3	0.0	0.7	0.0
Այլ աղբյուրներ	0.3	0.5	-	0.3	0.1	0.6	0.2	0.1	0.0	0.0

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թթ.*

2017թ.-ին տնային տնտեսություններում կենտրոնացված ջրամատակարարման առկայությունը, ըստ սպառման ագրեգատի քվինտիլային բաշխվածության, շատ չի տարբերվում և կազմում է 96- 98%:

Այդուհանդերձ, ոչ աղքատ տնային տնտեսությունների 12.7%-ը, աղքատ տնային տնտեսությունների 12.6%-ը և ծայրահեղ աղքատ տնային տնտեսությունների 8.7%-ը նշել են ջրամատակարարման ծառայության վատ վիճակ (Աղյուսակ 10.4):

Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգ. 2017թ.-ին երկրում ավելացել է ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգից օգտվող տնային տնտեսությունների համամասնությունը՝ 2008թ.-ի համեմատ (համապատասխանաբար՝ 69.8 և 66.7 տոկոս) (Աղյուսակ 10.7):

Աղյուսակ 10.7. Հայաստան. Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգի մատչելիությունը, 2008 և 2017թթ.

(տոկոսներով)

	Քաղաքային բնակա-վայրերը		Երևան		Այլ քաղաքներ		Գյուղական բնակա-վայրեր		Ընդամենը	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգ	91.1	97.8	96.5	98.7	85.5	96.9	19.0	25.3	66.7	69.8
Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգը չի գործում	0.2	0.0	0.1	0.0	0.3	0.0	1.3	0.1	0.6	0.0
Կոյուղու բացակայություն	8.7	2.2	3.4	1.3	14.2	3.1	79.7	74.6	32.7	30.2

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թթ.*

Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգի առկայության առումով զգալի է քաղաք-գյուղ տարբերությունը: Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգից օգտվում են Երևանի գրեթե բոլոր բնակիչները (98.7%): Այլ քաղաքային բնակավայրերում ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգ ունեն տնային տնտեսությունների 96.9%-ը, մինչդեռ գյուղական բնակավայրերում ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգից օգտվում են տնային տնտեսությունների միայն 25.3%-ը: Դա լուրջ խնդիր է, քանզի կոյուղու առկայությունը շատ

կարևոր է բավարար սանիտարական պայմաններ ապահովելու համար, ինչպես նաև առողջապահության տեսանկյունից:

Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգի առկայությունը, ըստ սպառման ազրեգատի քվինտիլային խմբերի (Աղյուսակ 10.8), ցույց է տալիս, որ ամենահարուստ՝ հինգերորդ քվինտիլային խումբն ունի ավելի բարձր մատչելիություն համակարգի նկատմամբ, քան առաջին՝ ամենաաղքատ քվինտիլային խումբը (75.4% ՝ 65.8%-ի դիմաց):

Աղյուսակ 10.8. Հայաստան. Ջրահեռացման կենտրոնացված համակարգի առկայությունն ըստ սպառման ազրեգատի քվինտիլային խմբերի, 2017թ.

(տոկոսներով)

Ջրահեռացման համակարգի առկայությունը	Սպառման ազրեգատի քվինտիլային խմբեր				
	Առաջին	Երկրորդ	Երրորդ	Չորրորդ	Հինգերորդ
Ջրահեռացման կենտրո-նացված համակարգ	68.0	68.9	69.9	66.7	75.4
Ջրահեռացման կենտրո-նացված համակարգը չի գործում	0.0	0.0	0.0.	0.1	0.1
Կոյուղու բացակայություն	32.0	31.1	30.1	33.2	24.5

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Աղբահանությունը. 2017թ.-ին 2008թ.-ի համեմատ, երկրում ավելացել է աղբահանության կենտրոնացված համակարգից (աղբամուղ, աղբը հավաքվում է բեռնատարով, աղբակույտի մեջ) օգտվող տնային տնտեսությունների համամասնությունը (91.7%՝ 80.9%-ի դիմաց) (Աղյուսակ 10.9): Աղբահանության ծառայությունն ավելի լավ է գործում քաղաքային բնակավայրերում, մասնավորապես Երևան քաղաքում, քան գյուղական բնակավայրերում, որտեղ տնային տնտեսությունները շատ հաճախ այրում կամ հորում են իրենց աղբը: Բնակչության մի մասը՝ ծայրահեղ աղքատների 31.3%-ը, աղքատների 20.7%-ը և ոչ աղքատների 17.7%-ը բողոքել են, որ աղբահանությունը վատ է իրականացվում (Աղյուսակ 10.4):

Աղյուսակ 10.9. Հայաստան. Աղբահանությունը, 2008 և 2017թթ.

(տոկոսներով)

	Քաղաքային բնակավայրեր		Երևան		Այլ քաղաքներ		Գյուղական բնակավայրեր		Ընդամենը	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Աղբամուղ և/կամ հավաք-վում է բեռնա-տարով. թափ-վում է աղբա-կույտի մեջ	98.0	99.8	99.5	100	96.5	99.5	47.4	78.7	80.9	91.7
Այրվում է	0.8	0.2	0.1	0.0	1.5	0.4	31.9	16.2	11.3	6.4
Հորվում է	0.4	0.0	0.1	0.0	0.6	0.1	10.4	3.7	3.8	1.4
Այլ	0.8	0.0	0.3	0.0	1.4	0.0	10.3	1.4	4.0	0.5

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թ.*

10.3. Բնակարանների ջեռուցումը

Ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական բնակավայրերի տնային տնտեսությունների գերակշիռ մասը ջեռուցել են իրենց բնակարանները: Իր կացարանը ջեռուցող տնային տնտեսությունների համամասնությունը 2017թ.-ին կազմել է 99.4% (Աղյուսակ 10.10):

Կացարանների ջեռուցման համար տնային տնտեսություններն օգտագործել են բնական գազը՝ 45.7% (2010թ.-ի՝ 57.1%-ի դիմաց), փայտը՝37.0% (2010թ.-ի՝25.8%-ի դիմաց), էլեկտրաէներգիան՝11.2% (2010թ.-ի՝ 11.7% -ի դիմաց) և այլն:

Նախորդ տարվա համեմատ նվազել է բնակարանները էլեկտրաէներգիայով ջեռուցող տնային տնտեսությունների մասնաբաժինը, համապատասխան՝ 18.5%-ից 11.2%, մինչդեռ ավելացել է բնակարանները փայտով ջեռուցող տնային տնտեսությունների մասնաբաժինը, համապատասխանաբար՝ 35.9%-ից 37.0%, նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է էներգիայի այլ տեսակներով ջեռուցվող տնային տնտեսությունների մասնաբաժինը՝ 5.7%-ից դառնալով 6.0%: 2017թ. տնային տնտեսությունների 99.7%-ն ունի էլեկտրաէներգիա, 82.7%-ը՝ կենտրոնացված գազամատակարարում:

Աղյուսակ 10.10. Հայաստան. Կացարանների ջեռուցման տեսակները, 2010 և 2017թթ

(տոկոսներով)

	Քաղաքային բնակավայրեր		ք.Երևան		Այլ քաղաքներ		Գյուղական բնակավայրեր		Ընդամենը	
	2010թ	2017թ	2010թ	2017թ	2010թ	2017թ	2010թ	2017թ	2010թ	2017թ
Ընդամենը	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Չեն ջեռուցվել	1.7	0.8	2.4	1.1	1.1	0.6	0.5	0.2	1.3	0.6
Ջեռուցվել են այդ թվում ըստ օգտագործված էներգիայի տեսակների	98.3	99.2	97.6	98.9	98.9	99.4	99.5	99.8	98.7	99.4
Կենտրոնացված ջեռուցում	0.4	0.2	0.1	0.3	0.7	0.0	-	0.1	0.3	0.1
Նավթ.դիզելային վառելիք	-	0.0	-	0.0	-	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Էլեկտրաէներգիա	17.2	18.0	23.2	21.7	11.0	14.1	1.0	0.5	11.7	11.2
Գազ	69.4	65.8	70.1	72.7	68.7	58.2	33.2	13.9	57.1	45.7
Փայտ	12.0	15.5	6.0	5.0	18.2	26.8	52.5	70.9	25.8	37.0
Այլ	1.0	0.5	0.6	0.3	1.4	0.9	13.2	14.6	5.1	6.0

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2010 և 2017թթ*

2017թ.-ին տնային տնտեսությունների մեծամասնության համար ջեռուցման հիմնական աղբյուր է հանդիսացել գազը՝ 45.7 տոկոս: Ինչպես Երևան քաղաքում, այնպես էլ այլ քաղաքային բնակավայրերում գազը մնում է ջեռուցման հիմնական աղբյուրը (Աղյուսակ 10.10): Իսկ գյուղական բնակավայրերում ջեռուցման հիմնական աղբյուրը մնացել է փայտը:

2017թ.-ին կացարանների ջեռուցման համար օգտագործված սարքերի տեսակներից (Աղյուսակ 10.11) բնակչությունը առավել հաճախ օգտագործել է ինչպես ինքնաշեն վառարան (42.3%), այնպես էլ լոկալ-անհատական կաթսա (23.5%): Քաղաքային բնակավայրերում

բնակչությունը նախընտրել է լոկալ-անհատական կաթսան (34.4%), այն դեպքում, երբ գյուղական բնակչությունը նախընտրել է ինքնաշեն վառարանը (83.5%):

Աղյուսակ 10.11. Հայաստան. Կացարանների ջեռուցման համար օգտագործված սարքերի տեսակները, 2017թ

(տոկոսներով)

	Քաղաքային բնակավայրեր	ք.Երևան	Այլ քաղաքներ	Գյուղական բնակավայրեր	Ընդամենը
Էլեկտրական սալիկ	7.4	10.3	4.3	0.4	4.7
Էլեկտրական ջեռուցիչ	10.3	11.1	9.5	0.1	6.3
Գազօջախ	1.0	1.1	0.9	0.0	0.6
Ինքնաշեն վառարան	16.0	5.3	27.6	83.5	42.3
Գործարանային արտադրու թյան վառարան	30.3	27.5	33.2	8.5	21.8
Լոկալ-անհատական կաթսա	34.4	44.1	24.1	6.4	23.5
Լոկալ-կոլեկտիվ կաթսա, ամբողջ շենքի համար	0.2	0.0	0.3	0.1	0.2
Կենտրոնացված ջեռուցում	0.2	0.3	0.0	0.1	0.1
Այլ	0.2	0.3	0.1	0.9	0.5
Ընդամենը	***100***	***100***	***100***	***100***	***100***

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

Ընդհանուր առմամբ, տնային տնտեսությունների միջին ամսական սպառողական ծախսերում բնակ-կոմունալ ծառայությունների համար կատարված ծախսերը կազմել են 14.6%, իսկ 2017թ.-ին բնական գազի և էլեկտրաէներգիայի համար կատարված ծախսերի մասնաբաժինը եղել է համապատասխանաբար 6.0 և 5.3 տոկոս և միասին կազմել են բնակ-կոմունալ ծախսերի 76.7%-ը (տե´ս Հավելված 3, Աղյուսակ A6.1): Տնային տնտեսությունների միջին ամսական սպառողական ծախսերում կապի ծառայությունների համար կատարված ծախսերը կազմել են 4.3%:

Գծապատկեր 10.1-ը համեմատում է ոչ աղքատների, աղքատների և ծայրահեղ աղքատների միջին ամսական սպառողական ծախսերում տարբեր ծառայությունների համար կատարված ծախսերի մասնաբաժինները:

2017թ.-ին ոչ աղքատների կողմից կոմունալ ծառայությունների համար կատարված ծախսերը (մեկ շնչի հաշվով, միջին ամսական) 4 անգամ բարձր են, քան ծայրահեղ աղքատներինը, իսկ բնական գազի համար կատարված ծախսերը բարձր են 7.2 անգամ: Նույն ժամանակահատվածում ոչ աղքատների կողմից կապի ծառայությունների համար կատարված ծախսերը (մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական) 7.6 անգամ բարձր են, քան ծայրահեղ աղքատներինը:

Ոչ աղքատ տնային տնտեսություններում մեկ շնչի հաշվով ամսական ծախսը միայն գազի վրա միջինում կազմել է 3136 դրամ, աղքատներինը՝ 1288 դրամ, ծայրահեղ աղքատներինը՝ 437 դրամ:

Գծապատկեր 10.1. Հայաստան. Տարբեր ծառայությունների դիմաց կատարված ծախսերի մասնաբաժինն ընդամենը սպառողական ծախսերի նկատմամբ ըստ աղքատության մակարդակի, 2017թ.

(տոկոսներով)

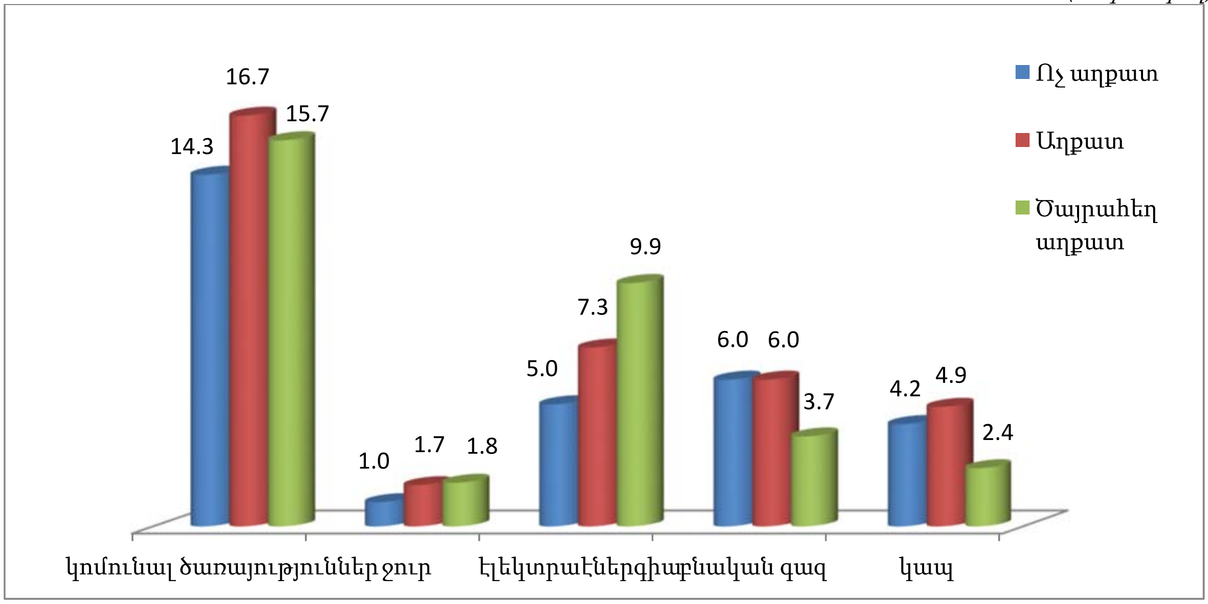

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*

**) Կապի ծառայությունները ներառում են հեռախոսավճարները, հեռագրավարձը և ինտերնետային ծառայություններից օգտվելու վճարները*

10.4. Երկարաժամկետ օգտագործման ապրանքների առկայությունը

Հայաստանի տնային տնտեսությունները նշել են, որ երկարաժամկետ օգտագործման կենցաղային ապրանքների մեծ մասը հիմնականում ձեռք է բերվել տարիներ առաջ: Գրեթե բոլոր տնային տնտեսությունները, անկախ բնակության վայրից, ունեն հեռուստացույց, իսկ սառնարան, բջջային հեռախոս, գազօջախ և լվացքի մեքենա ունեն նրանց հիմնական մասը:

2017թ.-ի ընթացքում ձեռք բերված երկարաժամկետ օգտագործման ապրանքների շարքում առավել հաճախ գնվել են հեռուստացույցներ, բջջային հեռախոսներ, սառնարաններ, լվացքի մեքենաներ, գազօջախներ, փոշեկուլներ և համակարգիչներ:

Աղյուսակ 10.12. Հայաստան. Երկարաժամկետ օգտագործման կենցաղային ապրանքների առկայությունը 100 տնային տնտեսությունների հաշվով, 2008 և 2017թթ.

(հատ)

	Ընդամենը		Քաղաք		Գյուղ	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Հեռուստացույց	98	99	99	99	98	97
Սառնարան	91	97	94	97	85	95
Լվացքի մեքենա	79	93	82	94	73	92
Փոշեկուլ	46	72	52	77	33	62
Կարի մեքենա	42	46	41	45	45	46
Գազօջախ	86	91	89	94	80	86
Արբանյակային ալեհավաք	7	20	6	16	9	28

	Ընդամենը		Քաղաք		Գյուղ	
	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.	2008թ.	2017թ.
Բջջային հեռախոս	72	97	75	97	68	97
Տեսախցիկ	3	9	3	10	1	6
Լուսանկարչական ապարատ	22	26	21	27	23	20
Համակարգիչ	10	62	14	65	2	56

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2008 և 2017թթ.*

2017թ. բջջային հեռախոս ուներ տնային տնտեսությունների 96.7 տոկոսը, ստացիոնար հեռախոս՝ 49 տոկոսը (քաղաքներում 66.6%, գյուղերում 15.1%):

Վերջին տարիների ընթացքում կտրուկ ավելացել է բջջային հեռախոս ունեցող տնային տնտեսությունների մասնաբաժինը, հատկապես գյուղական վայրերում, որտեղ նրանց թիվը 2017թ.-ին հասել է 97%-ի:

Համաձայն կապի ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների վիճակագրական տվյալների, 2017թ.-ին բջջային կապի ակտիվ բաժանորդների քանակը կազմել է 3 488.5 հազար, ինչը 1.0%-ով ավել է 2016թ.-ի համապատասխան ցուցանիշից (3 434.6 հազար): Իսկ ինտերնետ հասանելիության բաժանորդների քանակը 2017թ.-ին կազմել է 2 623.6 հազար, որից բջջային հեռախոսակապով՝ 2 329.3 հազար կամ 88.8%:

Աղյուսակ 10.13. Հայաստան. Համակարգչի և ինտերնետային կապի մատչելիությունը վերջին 3 ամիսների ընթացքում տնային տնտեսության որևէ անդամին, 2017թթ.

(տոկոսներով)

	2017թ.		
	Ընդամենը	քաղաք	գյուղ
Ընդամենը տնային տնտեսություններ	**100**	**100**	**100**
այդ թվում			
Համակարգչի հասանելիությունը տնային տնտեսության որևէ անդամին ցանկացած վայրում	64.6	68.3	58.7
այդ թվում տանը	63.6	67.6	57.3
Ինտերնետի հասանելիությունը տնային տնտեսության որևէ անդամին ցանկացած վայրում	64.7	68.1	59.4
Տանը մշտական և ոչ միշտ	57.8	61.4	52.0
Որն է այլ տեղում*	28.0	31.2	22.8
այդ թվում՝			
Աշխատավայրում	3.5	4.8	1.4
Ուսումնական հաստատությունում	1.3	1.3	1.3
Այլ անձանց տանը	3.0	3.3	2.5
Ինտերնետի մատչելիության (անվճար) կենտրոնում	1.1	1.8	-
Ինտերնետի մատչելիության (վճարովի) կենտրոնում	0.4	0.7	0.0
Բջջային հեռախոսի կամ այլ վայրում շարժական սարքի միջոցով	24.1	27.0	19.5

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թթ.*

** Գումարը գերազանցում է ընդամենը, քանի որ մեկ անդամը կարող է օգտվել համակարգչից և տանը և այլ տեղում:*

Համակարգիչ ունեցող տնային տնտեսությունների մասնաբաժինն ըստ հետազոտության տվյալների կազմել 64.6%, այդ թվում՝ քաղաքային բնակավայրերում՝ 68.3%-ին, իսկ գյուղական բնակավայրերում՝ 58.7%-ին: 2017թ.-ին ինտերնետային կապը մատչելի է եղել 64.7% տնային տնտեսությունների անդամներից որևէ մեկին (Աղյուսակ 10.13), այդ թվում՝ քաղաքային բնակավայրերում՝ 68.1%-ին, իսկ գյուղական բնակավայրերում՝ 59.4%-ին: Ինտերնետային կապը մատչելի էր ինչպես տնից, այնպես էլ այլ վայրերից: Մասնավորապես, տնային տնտեսությունների անդամների 57.8%-ը տանն ունեցել է մշտական կամ ոչ մշտական ինտերնետային կապ:

Տնային տնտեսությունների անդամների կողմից ինտերնետային կապի մատչելիության մասին հիմնական արդյունքները, ըստ տնային տնտեսությունների անդամների սեռի և տարիքի, բերվում են Աղյուսակ 10.14-ում: 2017թ.-ին տնային տնտեսության անդամներից 64.7%-ին մատչելի է եղել ինտերնետային կապը, այդ թվում՝ տղամարդկանց 66.3%-ին, իսկ կանանց՝ 63.4%-ին (Աղյուսակ 10.14): Ինտերնետային կապն առավել մատչելի է եղել 15-24 տարեկաններին (94.2%):

Աղյուսակ 10.14. Հայաստան. Ինտերնետային կապի մատչելիությունը տնային տնտեսության անդամներին վերջին 12 ամիսների ընթացքում ըստ անդամների սեռի և տարիքի, 2017թ.

(տոկոսներով)

	Ընդամենը բնակչու-թյուն	Սեռ		Տարիք			
		տղամարդ	կին	<5	5-14	15-24	25+
Տնային տնտեսության անդամները օգտվում են ինտերնետից	64.7	66.3	63.4	21.7	69.5	94.2	88.2
Տանը մշտական կամ ոչ միշտ	57.8	59.3	56.5	20.7	61.5	73.5	57.7
Որևէ այլ տեղում	28.0	29.2	27.0	3.1	40.5	88.8	83.1
այդ թվում՝							
Աշխատավայրում	3.5	3.7	3.7	-	0.01	2.6	4.6
Ուսումնական հաստատությունում	1.3	1.5	1.1	-	3.8	5.6	0.2
Այլ անձանց տանը	3.0	3.0	2.9	1.0	3.7	4.5	2.7
Ինտերնետի մատչելիության (անվճար) կենտրոնում	1.1	1.2	1.0	-	0.6	1.3	1.2
Ինտերնետի մատչելիության (վճարովի) կենտրոնում	0.4	0.5	0.4	-	0.1	0.6	0.5
Բջջային հեռախոսի միջոցով ցանկացած վայրում	24.1	25.4	22.9	0.6	15.1	51.5	23.1
Այլ վայրում շարժական սարքի միջոցով	0.7	0.9	0.6	0.1	0.8	1.6	0.6

Աղբյուրը. *ՏՏԿԱՀ 2017թ.*